

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут економіки

Факультет менеджменту

Кафедра менеджменту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня бакалавра

студентки Корноухової Анастасії Ігорівни

академічної групи 073-19-1

спеціальності 073 Менеджмент

на тему Підвищення ефективності діяльності підприємства (за матеріалами АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»)

Керівник кваліфікаційної роботи	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
	Саннікова С.Ф.			
Рецензент				
Нормоконтролер	Саннікова С.Ф.			

Дніпро
2023

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри менеджменту

_____ Швець В.Я.

(підпис)

« 01 » травня 2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавра

студентці Корноуховій А.І. академічної групи 073-19-1

спеціальності 073 Менеджмент

на тему Підвищення ефективності діяльності підприємства (за матеріалами
АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»)

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 02 травня 2023 р. № 314-с

Розділ	Зміст	Термін виконання
Теоретичний	Теоретичні основи забезпечення ефективності діяльності підприємства	01.05.2023 р. – 11.05.2023 р.
Аналітичний	Аналіз діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	12.05.2023 р. – 26.05.2023 р.
Рекомендаційний	Розробка заходів з підвищення ефективності діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	27.05.2023 р.– 09.06.2023 р.

Завдання видано

_____ Саннікова С.Ф.
(підпис керівника)

Дата видачі « 01 » травня 2023 року

Дата подання до екзаменаційної комісії « 12 » червня 2023 року

Прийнято до виконання

_____ Корноухова А.І.
(підпис студентки)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра
студентки групи 073-19-1
НТУ «Дніпровська політехніка»
Корноухової Анастасії Ігорівни

на тему: Підвищення ефективності діяльності підприємства (за матеріалами АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»)

ДІЯЛЬНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ПРИБУТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Структура роботи: 100 сторінок комп'ютерного тексту; 19 рисунків; 34 таблиці; 31 джерело посилання.

Об'єкт розроблення – процес управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності діяльності.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства АТ «Дніпропетровський стрілочний завод».

Основні результати кваліфікаційної роботи бакалавра полягають у такому: вивчено теоретичні основи забезпечення ефективності діяльності підприємства; охарактеризовано АТ «Дніпропетровський стрілочний завод», продукція підприємства та її збут; проаналізовано ефективність діяльності, фінансові результати і фінансовий стан підприємства; розроблено заходи з підвищення ефективності діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» та обґрунтовано їх ефективність.

Методи дослідження – системний підхід, методи спостереження, узагальнення, порівнянь; абстрактно-логічні методи; методи економіко-статистичного і фінансового аналізу; табличний і графічний методи.

Результати кваліфікаційної роботи бакалавра рекомендовані для використання у практичній діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» з метою підвищення її ефективності.

Сфера застосування – це процес управління ефективністю діяльності підприємства.

Економічна ефективність. Розроблено заходи, які полягають у реалізації стрілочних переводів на нові ринки, в результаті чого зросте прибуток від реалізації продукції на 15972 тис. грн., модернізації обладнання, ефект від чого складе 4361 тис. грн., впровадженні систем планово-попереджувальних ремонтів обладнання та автоматизації, ефект від чого складе 1172 тис. грн. В результаті реалізації запропонованих заходів зростуть чистий дохід на 72739 тис. грн., прибуток від реалізації продукції на 21505 тис. грн., чистий прибуток на 17634 тис. грн.

Значимість роботи – одержані у кваліфікаційній роботі результати можуть бути використані у практичній діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» з метою підвищення її ефективності.

ABSTRACT

of qualification paper for the Bachelor's degree
by the student of the academic group 073-19-1
Dnipro University of Technology
Kornoukhova Anastasiia Ihorivna

Title: Increasing the efficiency of enterprise activities (based on the materials of JSC “Dnipropetrovsk railway switch plant”)

ACTIVITY, EFFICIENCY, PROFIT, PROFITABILITY, MANAGEMENT,
FINANCIAL RESULTS

Structure: 100 printed pages; 19 figures; 34 tables; 31 references.

Object of development is the process of managing the enterprise activities to increase the efficiency.

The aim of the paper is the theoretical substantiation and development of practical recommendations for increasing the efficiency of management of activities of the enterprise JSC “Dnipropetrovsk railway switch plant”.

The main findings of the qualification paper for the Bachelor's degree are as follows: the theoretical foundations of ensuring the efficiency of the enterprise are studied; JSC “Dnipropetrovsk railway switch plant”, its products and its sales are characterized; the efficiency of activity, financial results and financial condition of the enterprise are analyzed; the measures to increase the efficiency of activities of JSC “Dnipropetrovsk railway switch plant” are developed and their effectiveness is substantiated.

Research methods – systematic approach, methods of observation, generalization, comparisons; abstract and logical methods; methods of economic, statistical and financial analysis; tabular and graphic methods.

The findings of the qualification paper for the Bachelor's degree are recommended for use in the practical activities of JSC “Dnipropetrovsk railway switch plant” in order to increase its efficiency.

Application is the process of managing the efficiency of the enterprise.

Economic efficiency. The measures are developed, which consist in the sales of switches to new markets, as a result of which the profit from the sale of products will increase by 15972 thousand UAH, the modernization of equipment, the effect of which will be 4361 thousand UAH, the implementation of systems for planned and preventive maintenance of equipment and automation, the effect of which will be 1172 thousand UAH. As a result of the implementation of the proposed measures, the net income will increase by 72739 thousand UAH, the profit from the sale of products will increase by 21505 thousand UAH, the net profit will increase by 17634 thousand UAH.

The value of the research – the results obtained in the qualification work can be used in the practical activities of JSC “Dnipropetrovsk railway switch plant” in order to increase its efficiency.

ЗМІСТ

	С.
Вступ	4
1 Теоретичні основи забезпечення ефективності діяльності підприємства	6
1.1 Основні засади ефективності діяльності підприємства	6
1.2 Шляхи покращення управління підприємством з метою підвищення ефективності його діяльності	17
2 Аналіз діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	23
2.1 Характеристика АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	23
2.2 Продукція підприємства, її збут	27
2.3 Аналіз доходів і витрат підприємства	33
2.4 Аналіз необоротних активів АТ «ДнСЗ»	38
2.5 Аналіз персоналу підприємства	51
2.6 Аналіз показників ефективності діяльності АТ «ДнСЗ»	57
2.7 Аналіз фінансових результатів діяльності АТ «ДнСЗ»	63
2.8 Аналіз фінансового стану підприємства	65
2.9 Аналіз показників рентабельності АТ «ДнСЗ»	74
3 Розробка заходів з підвищення ефективності діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	77
3.1 Перспективи розвитку підприємства	77
3.2 Обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності АТ «ДнСЗ»	79
Висновки	92
Перелік джерел посилання	97

ВСТУП

Діяльність підприємства є ефективною, якщо вона забезпечує отримання високого рівня прибутку та раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Підвищення ефекту від роботи забезпечується зростанням доходів підприємства, зниженням витрат. Збільшення ефективності діяльності діагностується по зростанню відношення результатів до витрат і забезпечується нарощуванням обсягів виробничої діяльності, розширенням ніші ринку, збільшенням ефективності використання основних виробничих фондів та оборотних засобів, підвищенням продуктивності праці, покращенням застосування матеріальних ресурсів. Основна рушійна сила підприємства – це його персонал, тому досягнення успіхів управлінського персоналу в керуванні організацією та її підрозділами, та висока віддача від праці робітників на своїх робочих місцях – є запорукою розвитку компанії та значних господарських результатів. Дуже важливою є й техніко-технологічна база підприємства, від продуктивності якої залежить якість виробничих процесів і продукції та чіткість і бездоганність дотримання технології. Значною конкурентною перевагою підприємства є випуск нових або модернізованих видів продукції, використання новітніх технологій. Тому покращення роботи кожного структурного підрозділу та збільшення продуктивності роботи кожного працівника є запорукою підвищення ефективності діяльності всього підприємства в цілому. Підвищення ефективності діяльності підприємства є досить актуальною проблемою в сучасних ринкових умовах господарювання. Підвищення ефективності діяльності допомагає покращити фінансові результати та бути конкурентоспроможним підприємству в зовнішньому середовищі, тому обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Об'єкт розроблення – процес управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності діяльності.

Предметом розроблення є теоретико-методичні основи та практичні підходи до управління підприємством задля підвищення ефективності його діяльності.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства АТ «Дніпропетровський стрілочний завод».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи забезпечення ефективності діяльності підприємства;
- охарактеризувати АТ «Дніпропетровський стрілочний завод», продукцію підприємства та її збут;
- провести аналіз доходів і витрат підприємства;
- здійснити аналіз необоротних активів АТ «ДнСЗ»;
- провести аналіз персоналу підприємства;
- проаналізувати показники ефективності діяльності АТ «ДнСЗ»;
- здійснити аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємства;
- провести аналіз показників рентабельності АТ «ДнСЗ»;
- розробити заходи з підвищення ефективності діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»

Для проведення дослідження використовувались: системний підхід, методи спостереження, узагальнення, порівнянь; абстрактно-логічні методи; методи економіко-статистичного і фінансового аналізу; табличний і графічний методи.

Практична значущість одержаних результатів роботи полягає в розробці заходів та наданні практичних рекомендацій з підвищення ефективності діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Основні засади ефективності діяльності підприємства

Ефективність представляє собою якісну характеристику діяльності підприємства, що здатна забезпечити позитивну результативність, і є наслідком правильності певних процесів і дій, характеризує їх продуктивність, через співвідношення результатів та витрат. Ефективність можна характеризувати як якісну ознаку результативності випуску продукції, певних видів діяльності, окремих дій. З метою аналізу економічної ефективності є доцільним виділяти і досліджувати процеси формування виробничої програми; формування та використання матеріальних ресурсів, основних засобів у розрізі їх складових, кількісного та якісного складу трудових ресурсів; процеси формування виробничої та повної собівартості, показників витрат, доходів, фінансових результатів, активів та джерел їх створення (власного й запозиченого капіталу) [1, с. 18, 20].

Оцінка ефективності діяльності підприємства повинна виявляти поточний стан і динаміку розвитку підприємства, визначати масштаб та напрями змін, створювати систему підтримки прийняття рішення щодо змін і прогнозування їх впливу на рівень ефективності виконання робіт в окремих функціональних підсистемах. Ефективна діяльність – це така діяльність, при якій досягається одночасне зростання ефекту та ефективності від здійснюваних підприємством економічних, соціальних та екологічних заходів і забезпечується задоволення інтересів різних суб'єктів ринку, зацікавлених у діяльності підприємства. Тобто ефективною діяльністю є діяльність, що не тільки приносить ефект (абсолютний приріст ресурсів (можливостей) і задоволення інтересів суб'єктів підприємства), а і супроводжується позитивною динамікою ефективності (інтенсифікацією

використання наявних ресурсів (можливостей) підприємства та більш повним задоволенням суб'єктів підприємства) [2, с. 152-153].

Суть економічної ефективності діяльності підприємства полягає у використанні мінімальної кількості ресурсів для виробництва певного обсягу продукції або виробництві цього обсягу продукції при мінімальних середніх загальних витратах. Залежно від кількості виробничих факторів, що враховуються при визначенні показників ефективності діяльності підприємства, виділяють диференційовані (приватні) та інтегральні (узагальнюючі, комплексні) показники. Ефективність використання конкретного фактору виробництва (будь-якого одного виду ресурсів і витрат) виражається в системі диференційованих показників ефективності. Диференційовані показники ефективності розраховуються як відношення випуску продукції до окремих видів витрат або ресурсів або навпаки – витрат або ресурсів до випуску продукції. Це такі показники: продуктивність праці (виробіток), обчислювана натуральним методом; продуктивність праці, обчислювана вартісним методом; трудомісткість продукції; фондівіддача; фондорентабельність; фондомісткість; коефіцієнт обороту оборотних коштів; коефіцієнт завантаження коштів в обороті; відношення вивільнення оборотних коштів; коефіцієнти екстенсивного та інтенсивного навантаження обладнання; інтегральний коефіцієнт навантаження обладнання; індекс дохідності; внутрішня ставка дохідності; рентабельність інвестицій; показник відносної економічної ефективності капіталовкладень, а також показники собівартості одиниці продукції, використання фонду робочого часу, показники матеріалоемності одиниці продукції і матеріаловіддачі, рентабельності окремих видів продукції і т. д. До інтегральних показників відносять рентабельність продукції; загальну рентабельність; рентабельність сукупного капіталу [3, с. 155].

Доцільним є порівняння реального і номінального рівнів рентабельності продукції та визначення факторів, за рахунок яких реальна рентабельність відрізняється від номінальної [4, с. 52].

Одним із критеріїв інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства визначають «золоте правило економіки підприємства», згідно з яким оптимальним вважається таке співвідношення:

$$ТП > ТВ > ТА, \quad (1.1)$$

де $ТП$ – темп зростання прибутку;

$ТВ$ – темп зростання виручки;

$ТА$ – темп зростання активів.

Економічний зміст «золотого» співвідношення полягає в тому, що розмір майна порівняно з його величиною в попередньому періоді повинен збільшуватися, при цьому темпи зростання обсягу реалізації мають перевищувати темпи зростання майна – тільки тоді спостерігається більш ефективне використання ресурсів підприємства, а темпи зростання прибутку повинні випереджати темпи зростання обсягів реалізації, що засвідчує відносне зниження витрат виробництва.

Ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання насамперед характеризують показники рентабельності, які визначаються відношенням отриманого прибутку до понесених витрат, до основних з яких відносять рентабельність власного капіталу, рентабельність активів, рентабельність продажів. Також для оцінки ефективності діяльності підприємства використовують такі групи показників:

– показники використання основних засобів (фондовіддача, фондомісткість, фондоозбросність, коефіцієнт вибуття та оновлення, коефіцієнт зносу та придатності);

– показники використання оборотних засобів (коефіцієнт оборотності оборотних коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення оборотних коштів);

– фінансові коефіцієнти (показники ліквідності: коефіцієнти абсолютної, швидкої, поточної ліквідності; показники фінансової стійкості:

коефіцієнти фінансової автономії, фінансової залежності, коефіцієнт фінансування, маневреності власного капіталу; показники ділової активності: коефіцієнти оборотності активів, запасів, власного капіталу, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості [5, с. 222-223].

Розрізняють два основні підходи до визначення категорії «ефективність». Перший підхід характеризує «ефективність» у значенні результативності; відповідає на питання: яких результатів було досягнуто і за яку ціну, які та в якій кількості ресурси було витрачено на досягнення отриманих результатів тощо; розглядає ефективність як співвідношення результатів та витрат; критеріями підходу є «витрати – результат». Другий підхід характеризує «ефективність» з позиції досягнення мети; відповідає на питання: чи досягли ми поставленої мети і наскільки ми до неї наблизились тощо; критеріями підходу є «результат – мета».

Розрізняють також цільовий, системний, вибіркового підходи до визначення поняття «ефективність». Цільовий підхід визначає ефективність системи як здатність суб'єкта досягати визначених цілей за допомогою раціональних дій її складових. Раціоналізм полягає у виборі такого варіанта використання ресурсів, який би дав досягти встановлених цілей з найменшими витратами. Системний – це пасивний підхід, який передбачає концентрацію уваги підприємства на його виживанні завдяки пристосуванню до зовнішнього середовища, при цьому акцентується увага на внутрішніх характеристиках підприємства. Вибірковий передбачає забезпечення мінімального рівня задоволення усіх складових організації, мотиви діяльності та цілі яких відрізняються. Важливим є ідентифікація стратегічних складових, а також визначення ступеня їх впливу на діяльність підприємства в цілому [6, с. 28-29].

В теперішній час для проведення аналізу ефективності діяльності підприємства виділяють такі основні методичні підходи:

– ринковий – використовують для того, щоб здійснити порівняння даного підприємства з аналогічним. Перевагою є його об'єктивність та

актуальність. Недоліком є його складність застосування, оскільки може виникнути проблема браку даних або їх недостовірності;

– доходний – ґрунтується на доходах, які створені на прогностичній вартості майна, і переважно на позиції покупця. Перевагою є врахування зміни вартості у часі. Недоліком є значна трудомісткість;

– витратний – ґрунтується на тому, що ефективність діяльності підприємства відображають його витрати. Перевагою є оцінювання реально існуючих активів. Недоліком є часте неврахування вартості нематеріальних активів та гудвілу [7, с. 193].

Цікавим є застосування методу аналізу середовища функціонування для дослідження ефективності діяльності. Сутність методу полягає у дослідженні ефективності не шляхом визначення максимальних значень прибутку чи виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а виходячи з порівнянь співвідношень між факторними та результативним показниками інших видів економічної діяльності за умови їх мінімізації. Таким чином, важливою особливістю даного методу є відсутність чинника фінансового результату як головного показника ефективності. Метод дозволяє обґрунтувати ефективність реалізації продукції через обсяги кредитів та інвестицій у виробництво, через співвідношення між витратами на працю та капітал і виручкою від реалізації продукції. За цього методу можна не враховувати прибуток, проте, оптимізувати два вхідні показники – вартість капіталу та витрати на оплату праці і один результативний – дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [8, с. 40].

Ефективність діяльності підприємства – одна з найбільш загальних і узагальнюючих понять економіки, складна соціально-економічна категорія відтворення, що відображає процес розвитку продуктивних сил в тісному контакті з виробничими відносинами. Вона являє собою порівняння доходів і витрат і пронизує всі сфери практичної діяльності людини, всі стадії суспільного виробництва, є основою побудови кількісних критеріїв цінності прийнятих рішень, використовується для формування

матеріальноструктурної, функціональної та системної характеристик господарської діяльності. Управління ефективністю діяльності підприємств – це набір управлінських процесів (планування, організації, контролю і аналізу), які дозволяють визначити стратегічні цілі та потім оцінювати і управляти діяльністю підприємства щодо досягнення поставлених цілей при оптимальному використанні наявних ресурсів та забезпеченні безперервності і стійкості процесу підвищення ефективності підприємства [9, с. 250].

Основні етапи циклу управління ефективністю представлні на рисунку 1.1.

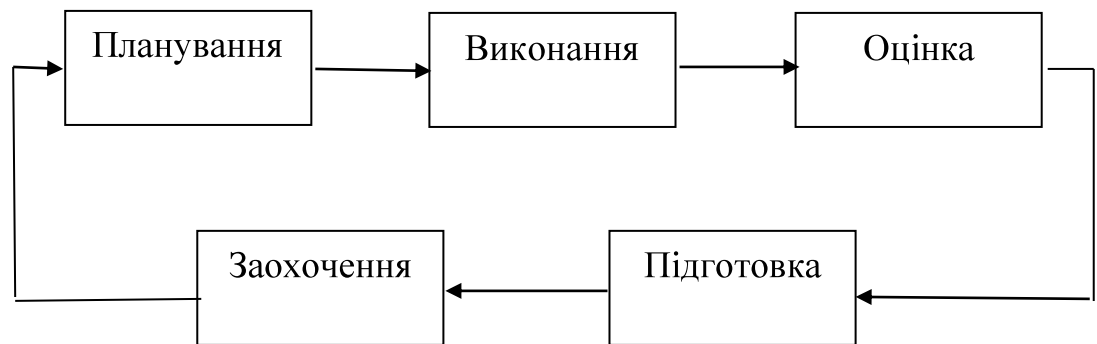

Рисунок 1.1 – Основні етапи циклу управління ефективністю [10]

Управління ефективністю інтегровано в усі аспекти управління організацією та процеси прийняття рішень, поєднавши усі напрями діяльності організації так, щоб вона була орієнтована на досягнення найкращих результатів. До основних принципів здійснення управління ефективністю діяльності підприємства належать [11, с. 108]:

1) вимірювання результатів роботи підприємства та його окремих підрозділів, що передбачає розроблення показників ефективності та встановлення цілей для підвищення ефективності;

2) оцінка ефективності роботи підприємства, що передбачає визначення фактичної ефективності на підприємстві, її порівняння з цілями ефективності та виявлення резервів щодо її зростання;

3) упровадження управлінських дій, що передбачає прийняття рішень,

які сприяють підвищенню ефективності роботи, тобто за кожним із виявлених резервів виробляються рішення для наближення фактичного значення показника до цільового;

4) моніторинг ефективності, що передбачає контроль виконання рішень і збір інформації, необхідної для подальшого виміру ефективності діяльності підприємства.

При цьому система управління ефективністю має об'єктивно враховувати конкретні дані економічного, екологічного, комерційного та соціального аналізу ефективності діяльності підприємства. Управління ефективністю діяльності підприємства – це процес формування, розподілу та раціонального використання всіх наявних на підприємстві ресурсів з метою максимізації фінансових результатів діяльності підприємства [12, с. 124].

Важлива складова забезпечення ефективності діяльності підприємства – це управління ефективністю його операційної діяльності, за якого проводиться управлінський аналіз стану операційної діяльності підприємства, в межах якого оцінюється рівень, динаміка і структура витрат та доходів від операційної діяльності, а також позиція підприємства на ринку відносно конкурентів, його основні конкурентні переваги в ринковому середовищі. Розробляються стратегічні операційні цілі, реалізуються заходи вдосконалення операційної діяльності. На стадії контролю здійснюється спостереження за виконанням програм розвитку операційної діяльності і коригування для гарантованого досягнення відповідних результатів. Контроль здійснює інформаційне забезпечення ухвалення рішень з метою оптимального використання наявних можливостей [13, с. 71-72].

Операційна діяльність є основною на підприємствах і в її результаті формується лєвова частка доходу і прибутку. Класифікація видів ефективності операційної діяльності представлена в таблиці 1.1.

Зміст різних видів ефективності залежно від оцінювання результатів діяльності підприємства представлено на рисунку 1.2.

Таблиця 1.1 – Класифікація видів ефективності операційної діяльності
[14, с. 24-25]

Ознака	Види ефективності
За ступенем охоплення ресурсів	– ефективність використання основних фондів; – ефективність використання оборотних активів; – ефективність використання трудових ресурсів; – ефективність використання нематеріальних активів
За характером здійснюваних витрат	– ефективність застосовуваних ресурсів; – ефективність спожитих ресурсів
За видами господарської діяльності	– ефективність торговельної діяльності; – ефективність виробничої діяльності
За рівнем об'єкта господарювання	– ефективність підприємства; – ефективність структурного підрозділу; – ефективність наряду діяльності; – ефективність за видами продукції (товарів)
За умовами оцінювання	– реальна ефективність; – розрахункова ефективність; – умовна ефективність
За метою визначення	– абсолютна ефективність; – порівняльна ефективність
Залежно від сфери визначення та прояву	– комерційна ефективність; – соціально-економічна ефективність; – екологічно-економічна ефективність.
Залежно від основного критерію оцінювання	–максимальна економічна ефективність(результатна) – мінімальна економічна ефективність (витратна); – цільова економічна ефективність (оптимальна)
За способом визначення	– комплексна ефективність; – експрес-ефективність; – фундаментальна ефективність
За рівнем абстрагованості аналізу	– теоретична (прогнозна) економічна ефективність; – практична (реальна) економічна ефективність; – результатна економічна ефективність
За основними бізнес-процесами	– ефективність дослідження ринку; – ефективність закупівельної діяльності; – ефективність транспортування товарів; – ефективність зберігання товарів; – ефективність реалізації товарів
За стейкхолдерами	– ефективність для власників; – ефективність для постачальників; – ефективність для персоналу; – ефективність для покупців; – ефективність для кредиторів; – ефективність для держави

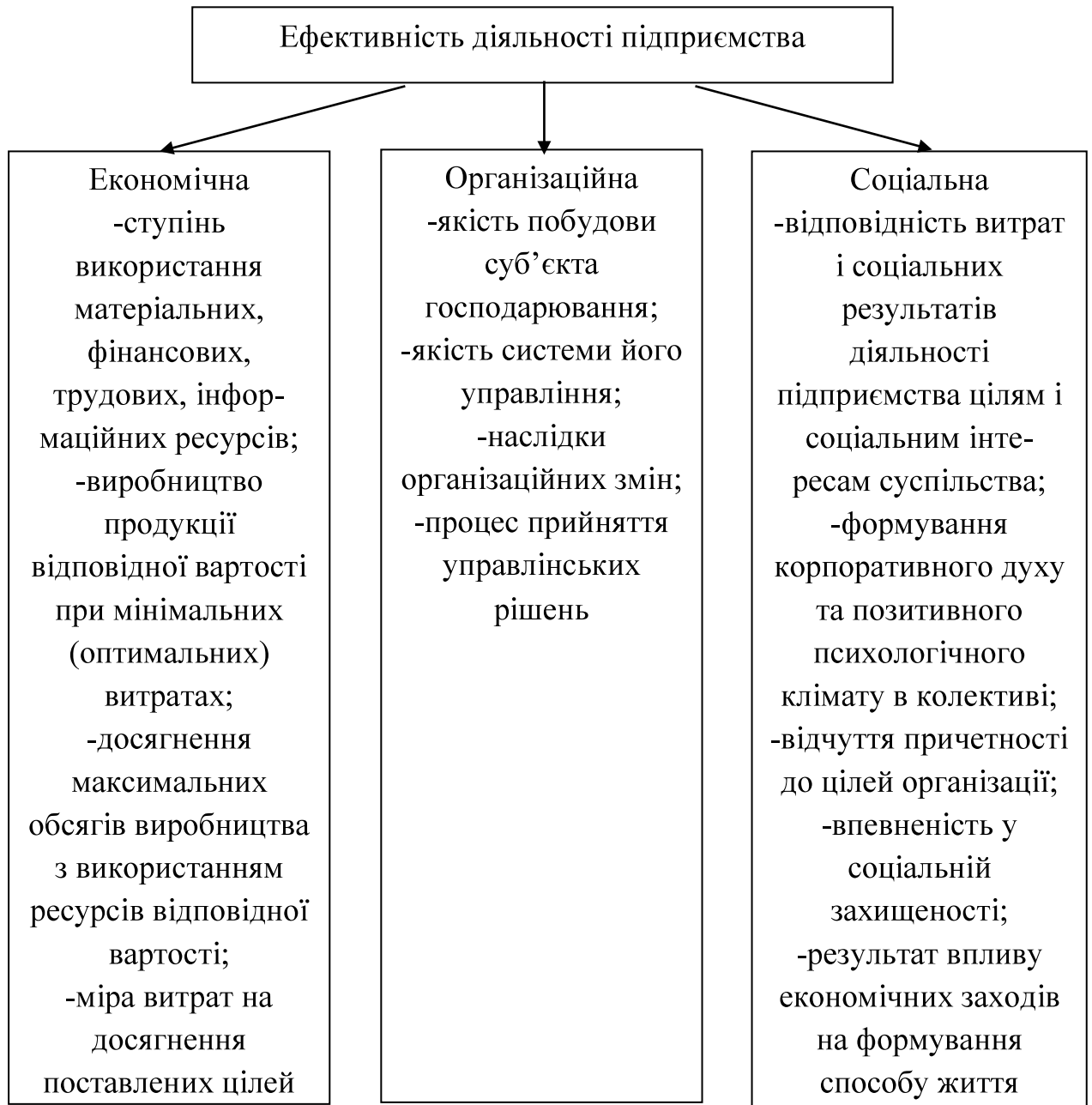

Рисунок 1.2 – Зміст різних видів ефективності залежно від оцінювання результатів діяльності підприємства [15, с. 63].

Ключовою є економічна ефективність, яка означає одержання максимуму можливих благ від наявних ресурсів. Забезпечення економічної ефективності підприємств повинно бути системним, загальним, таким, що відображає максимально повне задоволення потреб і запитів клієнтів (покупців, споживачів) через реалізацію споживчого попиту [15, с. 64].

Серед усіх видів діяльності підприємства головною вважається

виробнича діяльність. Основні види ефективності виробництва:

– технологічна ефективність (результат взаємодії факторів виробництва, що характеризує досягнуту продуктивність технологічних засобів, які використовуються у виробничому процесі як засоби виробництва);

– економічна ефективність (співвідношення між ресурсами і результатами виробництва);

– соціальна ефективність (відображає поліпшення соціальних умов життя людей).

Система показників економічної ефективності виробництва містить наступні групи показників:

1) узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від використання одиниці продукції);

2) показники ефективності використання живої праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);

3) показники ефективності використання основних виробничих засобів (фондовіддача основних засобів, фондомісткість продукції, рентабельність основних засобів, фондовіддача активної частини основних засобів);

4) показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини);

5) показники ефективності використання фінансових коштів

(коефіцієнт оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обігових коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій);

б) показники якості продукції (економічний ефект від покращення якості продукції, частка продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам, тощо) [16, с. 92].

Система показників комплексного аналізу ефективності діяльності:

– показники початкових умов діяльності підприємства: чисельність персоналу, вартість основних фондів, потужність підприємства, вартість оборотних фондів, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість;

– показники використання засобів виробництва: фондорентабельність, фондовіддача, амортизація;

– показники використання предметів праці: матеріаловіддача, матеріаломісткість;

– показники використання трудових ресурсів: фонд оплати праці, продуктивність, прибуток на робітника, прибуток на грн заробітної плати;

– показники виробництва і збуту продукції: обсяг товарної продукції, обсяг реалізованої продукції, залишки готової продукції на складах, завантаженість виробничих потужностей, коефіцієнт ефективності збуту, коефіцієнт затовареності готовою продукцією, коефіцієнт ритмічності;

– показники собівартості продукції: загальна сума витрат на виробництво та реалізацію продукції, витрати за елементами, витрати на гривню продукції, витрати виробництва на одиницю продукції;

– показники прибутковості: фінансовий результат, чистий прибуток, рентабельність витрат, рентабельність продаж;

– показники фінансового стану підприємства: коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт платоспроможності, оборотність обігових коштів, коефіцієнт абсолютної ліквідності [17, с. 97].

Система управління ефективністю діяльності має бути інтегрована із загальною системою управління підприємством оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який, усвою чергу, є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників. З огляду на ці положення, управління ефективністю діяльності підприємства – це процес на основі функцій менеджменту з урахуванням інструментів і методів прийняття управлінських рішень з формування і розподілу прибутку та раціонального використання всіх наявних на підприємстві ресурсів з метою максимізації фінансових результатів та оптимізації фінансових ресурсів [18, с. 18].

Управління ефективністю діяльності підприємства необхідно розглядати як систему, яка складається з певної кількості складних елементів, а досягти успіху вона може лише за умов скоординованих дій її складових, правильно обраних методів управління, програми мотивацій, механізму управління ефективністю діяльності підприємства [19, с. 78].

1.2 Шляхи покращення управління підприємством з метою підвищення ефективності його діяльності

Економічна ефективність – це отримання максимально можливих благ від наявних у розпорядженні ресурсів. Економічна ефективність підприємства визначається основними факторами:

- 1) запровадження максимально досяжних економічних цілей, орієнтованих на весь потенціал підприємства;
- 2) виявлення змін, необхідних для розкриття потенціалу підприємства;
- 3) проведення необхідних змін, досягнення поставлених стратегічних цілей.

Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства можуть бути класифіковані за трьома основними ознаками:

1) за основними напрямками розвитку та вдосконалення виробництва, які є комплексами технічних, організаційних та соціально-економічних заходів, на основі яких досягається економія суспільної праці;

2) за джерелами підвищення ефективності (зниження трудомісткості, матеріаломісткості, фондомісткості та капіталомісткості виробництва, економії часу, раціонального використання природних ресурсів);

3) за сферою застосування фактори поділяють на народногосподарські, міжгалузеві, регіональні, галузеві та внутрішньовиробничі [20, с. 175].

Щоб підвищити ефективність діяльності промислових підприємств в умовах розвитку ринкових відносин, потрібно вирішити комплекс організаційно-економічних завдань:

– розробити стратегію розвитку підприємства, врахувавши специфічні особливості конкретного підприємства;

– побудувати оперативні плани підприємства у взаємозв'язку із стратегією розвитку підприємства із застосуванням інформаційних технологій;

– з метою координації всіх підрозділів підприємства для пришвидшення виконання замовлень споживачів і забезпечення їх конкурентоспроможною продукцією розробити методи оперативного регулювання виробництва на зміни кон'юнктури ринку;

– на основі оцінки і аналізу чинників ринкового середовища і потенційних можливостей підприємства розробити методи і моделі техніко-економічного обґрунтування доцільності випуску продукції;

– вдосконалити методи обґрунтування управлінських рішень, спрямовані на підвищення їх якості;

– використати принципи маркетингу в управлінні підприємством на всіх рівнях: стратегічному, поточному і оперативному [21, с. 290].

Управління ефективністю діяльності підприємства передбачає урахування основних положень теорії максимізації прибутку. Факторами ефективності у виробничій сфері підприємства є: структура виробництва;

завантаження виробничих потужностей; ступінь фізичного й морального зношування основних фондів; матеріалоємність виробництва; технологічна трудомісткість виробництва; впровадження прогресивних технологічних процесів; використання менш ресурсоємних матеріалів; зниження всіх видів втрат виробництва; укрупнення одиничних потужностей і реалізація інших способів концентрації виробництва; технологічне комбінування виробництва

Покращення економічної діяльності підприємства повинно стосуватися: виробничих ресурсів, персоналу, основних виробничих фондів, оборотних фондів та матеріальних запасів, фінансових ресурсів та нематеріальних активів, а також стану наукової, творчої, раціоналізаторської та інноваційної діяльності, здатності до оновлення виробництва і зміни діючої технології; інформаційного забезпечення маркетингової, проектної, фінансової діяльності, якості використовуваної інформації [22, с. 189].

Основними шляхами підвищення ефективності виробництва є:

- впровадження прогресивної технології, створення і впровадження потокових напівавтоматичних і автоматичних ліній;
- удосконалення організації управління з застосуванням автоматизованих систем;
- удосконалення планування та організації виробництва;
- створення і освоєння нових видів і зразків виробів;
- підвищення якості продукції, що випускається;
- стандартизація й уніфікація виробів, що випускаються;
- спеціалізація і комбінування виробництва;
- впровадження наукової організації праці;
- економічне витрачання сировини, матеріалів і палива, застосування нових видів матеріалів.

У сучасних умовах підвищення ефективності діяльності ототожнюють перш за все із науково-технічними нововведеннями та інтелектуалізацією основних факторів виробництва [23, с. 169].

Важливим резервом підвищення ефективності роботи підприємства є удосконалення технологічних процесів. Для підвищення ефективності діяльності необхідним є впровадження сучасних технологій та ресурсозбереження [24, с. 85].

Основні чинники підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші. Основними напрямками підвищення ефективності діяльності підприємства є:

- ефективне управління витратами та зниження собівартості продукції;
- застосування міжнародної сертифікації продукції та стандартизації процесів виробництва як складових управління якістю;
- удосконалення рівня організації виробництва з використанням модернізованого устаткування та новітнього програмного забезпечення;
- впровадження сучасних технологій виробництва та зменшення тривалості виробничого процесу;
- налагодження тісних зв'язків з бізнес-партнерами.

Для реалізації цих напрямів підприємствам слід залучати інвестиції та впроваджувати високотехнологічне обладнання [25, с. 50].

Ефективність роботи залежить не тільки від виручки, а й від витрат. Зменшення витрат особливо актуальне для сучасних підприємств, так як щорічно суттєво зростають ціни на сировину, матеріали, паливо енергію, тарифні ставки по оплаті праці. Особливо доцільно зменшувати неоптимальні витрати, які прирівнюються до втрат. Серед таких видів втрат виділяють: надвиробництво; очікування; запаси; надлишкове транспортування; надлишкове переміщення людей; брак; зайва обробка; невикористаний людський потенціал. В загальному розумінні пропонується неоптимальними вважати такі витрати, які можна скоротити без шкоди для основних показників діяльності підприємства. Одним із найефективніших етапів аналізу балансу підприємства і пошуку неоптимальним витрат є

оцінювання ділової активності за такими напрямками: рівень і динаміка фондоддачі; рівень продуктивності праці; рівень рентабельності; показники оборотності активів і капіталу; співвідношення темпів зростання прибутку, обороту та авансованого капіталу; коефіцієнт стійкості економічного зростання; можливість самофінансування та інвестиційна активність. Ще одним важливим елементом оцінювання оптимальності витрат підприємств є аналіз грошового потоку. Підвищення ефективності діяльності залежатиме від того, наскільки ефективно буде обрана і реалізована програма оптимізації витрат та наскільки це дозволить зменшити витрати [26, с. 114].

Оптимізація витрат на підприємствах – це комплекс заходів та ініціатив, спрямованих на підвищення ефективності. Концепція полягає в розробці циклу дій направлених на оптимізацію витрат на підприємстві. Першим кроком є діагностика витрат, для досягнення кращих результатів пропонується комбінувати існуючі методи та підходи (інформаційно-логічних, описово-аналітичних і економіко-математичних моделей аналізу підприємств) до діагностики підприємств, аналіз (вертикальний та горизонтальний) фінансових показників та методи оцінки стану обладнання, процесів на підприємстві та персоналу. Діагностика має бути автоматизована завдяки сучасним інструментам. Для оптимізації ідентифікованих витрат має бути складений портфель взаємопов'язаних проєктів мінімізації витрат (без впливу на якість та не порушивши інші аспекти роботи підприємства) та встановлені інструменти контролю його виконання [27, с. 258].

Управління ефективністю – це процес, спрямований на забезпечення сталого та безперервного підвищення ефективності діяльності підприємства, а підвищення ефективності діяльності підприємства – проблема комплексна, що охоплює всі стадії господарської діяльності, всі рівні управління підприємством та зовнішні чинники. Вона включає в себе сукупність технічних, економічних, організаційних, соціальних та інших заходів. До основних напрямів підвищення ефективності виробництва можна віднести:

- прискорення науково-технічного прогресу, здійснення технічної реконструкції виробництва;
- вдосконалення структури, форм організації та управління виробництвом;
- поліпшення використання виробничих фондів;
- підвищення продуктивності праці;
- зниження собівартості продукції;
- збільшення прибутку;
- підвищення організаційно-технічного рівня підприємства та економічної роботи на всіх рівнях управління [28, с. 27].

Серед шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств у світлі сучасних вимог слід виділити: забезпечення всебічного впровадження інноваційних технологій у виробничий процес, підвищення вмотивованості дій персоналу, використання положень теорії пропорційності задля отримання синергетичного ефекту та системного підходу задля покращення досягнення цілей діяльності, неухильне застосування управлінського обліку витрат [29, с. 53].

Для підвищення ефективності діяльності підприємств слід також створювати оптимальні умови функціонування на макrorівні: держава і місцеві органи влади повинні намагатися створити сприятливе середовище, напрацювати зрозумілі та прозорі правила гри на ринку, онлайн-інструменти двосторонньої взаємодії «держава – бізнес-спільнота» слід піднести на якісно новий рівень надання консультаційної підтримки щодо ключових питань регуляторної реформи з метою забезпечення рівних умов для підприємств [30, с. 8].

2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ СТРІЛОЧНИЙ ЗАВОД»

2.1 Характеристика АТ «Дніпропетровський стрілочний завод»

Акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» є одним з найстаріших підприємств галузі, яке виготовляє елементи верхньої будови колії, стрілочні переводи, глухі перетинання різних марок та зрівнювальні пристрої.

Акціонерне товариство зареєстровано Виконавчим комітетом Дніпропетровської міської Ради від 12.08.1994 р. (№ 14367980). Відкрите акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» було правонаступником майнових і немайнових прав та зобов'язань АТВТ «Дніпропетровський стрілочний завод», яке було перетворено з орендного підприємства «Дніпропетровський стрілочний завод» внаслідок викупу цілісного майнового комплексу Дніпропетровського стрілочного заводу Організацією орендарів Дніпропетровського стрілочного заводу.

Відкрите акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» було перейменовано в Публічне акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» рішенням загальних зборів акціонерів згідно протоколу № 2/2011 від 04.07.2011 р.

Публічне акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» було перейменовано в Акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» рішенням загальних зборів акціонерів згідно протоколу № 3/2018 від 10.09.2018 р.

В таблиці 2.1 представлені ідентифікаційні реквізити, місцезнаходження та засоби зв'язку підприємства.

Інформація щодо видів діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» представлена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.1 – Ідентифікаційні реквізити, місцезнаходження та засоби зв'язку підприємства

Повне найменування	Акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод»
Скорочене найменування	АТ «ДнСЗ»
Організаційно-правова форма	Приватне акціонерне товариство
Код за ЄДРПОУ	14367980
Код території за КОАТУУ	1210136300
Територія (область)	Україна, Дніпропетровська область
Район	Амур-Нижньодніпровський
Поштовий індекс	39000
Населений пункт	м. Дніпро
Вулиця, будинок	вул. Любарського, б. 181
Міжміський код та телефони	+38 0562 790-99-99
Факс	+38 0562 794-18-10
E-mail	dszl@dsz.dp.ua
www-адреса	www.dsz.dp.ua

Таблиця 2.2 – Інформація щодо видів діяльності АТ «ДнСЗ»

Код за КВЕД	Вид діяльності
25.99	Виробництво інших готових металевих виробів
30.20	Виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу
24.10	Виробництво чавуну, сталі та феросплавів
46.90	Неспеціалізована оптова торгівля
49.41	Вантажний автомобільний транспорт
38.32	Відновлення відсортованих відходів

В організаційній структурі підприємства періодично відбуваються певні зміни. Так, з 01.09.2019 р. введена в структуру управління посада директора з розвитку. З 01.11.2019 р. реорганізовано відділ підтримки

продажів шляхом введення його до складу відділу продажів. Відділ кадрів і відділ організації праці та заробітної плати реорганізовано у відділ з управління персоналом. З 02.06.2020 р. організовано новий відділ по реалізації ливарної товарної продукції. З 01.05.2021 р. головний механік і бюро забезпечення ремонтів підпорядковані директору стрілочного виробництва [31].

В останні роки виробничі потужності підприємства використовуються менше ніж на половину, що негативно впливає на його роботу. Для розрахунку виробничих потужностей використовується на підприємстві метод приведення номенклатури виробів до одного виду однорідної продукції, що приймається за одиницю, із використанням коефіцієнту приведення, у зв'язку цим для розрахунку робочої потужності підприємства був обраний стрілочний перевід типу Р65 марки 1/11. Коефіцієнт використання виробничих потужностей визначається як відношення фактичного випуску продукції до розрахованих потужностей, а також необхідно врахувати, що крім виробництва стрілочних переводів підприємство виробляє запасні частини до стрілочних переводів, тобто частина виробничих потужностей використовується на виготовлення запчастин, тим самим виробничі потужності зменшуються на кількість комплектів, що виробляються як запчастини. Ступінь використання виробничих потужностей за 2020 рік склала 27,5%.

Важливими для підприємства є екологічні питання, які можуть позначитися на використанні активів. АТ «ДнСЗ» усвідомлює, що його господарська діяльність не повинна призводити до негативних змін у навколишньому природному середовищі і негативно впливати на здоров'я людей. Мінімізація негативного впливу і забезпечення екологічної безпеки є одними з найважливіших пріоритетів діяльності підприємства. Метою екологічної політики є забезпечення екологічно орієнтованого розвитку підприємства при підтримці високого рівня екологічної безпеки та зниження екологічних ризиків, пов'язаних із здійсненням своєї діяльності, а також

ефективний контроль за екологічними аспектами, досягнення найкращих показників по зниженню аварійності, скорочення втрат енергоносіїв, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів. На підприємстві розроблена та впроваджена Система екологічного менеджменту ISO 14001:2015 та Система менеджменту безпеки праці та охорони здоров'я ISO 45001:2018. Підприємство пройшло процедуру оцінки впливу на довкілля та отримало Висновок з оцінки впливу на довкілля від 29.01.2021 р. № 21/01-20204215687/1, терміном дії 5 років.

Лабораторний контроль за додержанням нормативів викидів і скидів забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище та контроль за станом атмосферного повітря здійснюють спеціалісти лабораторії з охорони та захисту навколишнього середовища підприємства. Лабораторія пройшла добровільний аудит технічної компетенції щодо процесів вимірювання, який провів ДП «Дніпропетровський регіональний державний науково-технічний центр стандартизації, метрології та сертифікації» і за результатами аудиту лабораторія отримала свідоцтво від 02.08.2018 р. № ПЧ-06-02/188-2018.

Згідно Дозволу на спеціальне водокористування від 02.10.2019 р. № 645/ДП/49д-19, терміном дії до 16.10.2024 р., підприємство використовує для господарсько-побутових потреб підземну воду з восьми свердловин. За укладеним договором виробничі стічні води проходять попереднє очищення на локальних очисних спорудах на території підприємства і скидаються у каналізаційні мережі КП «Дніпроводоканал» ДМР. Дощові стічні води після очищення за укладеним договором скидаються в колектор ПАТ «Інтерпайп НТЗ». Підприємство не скидає свої стічні води у річку Дніпро [31].

У 2020 р. проведена інвентаризація відходів, які утворюються на підприємстві в результаті виробничої та господарської діяльності. На усі види відходів розроблені та погоджені технічні паспорти відходів, розроблена реєстрова карта об'єкту утворення відходів. Тимчасово накопичені відходи промислових процесів розміщуються у спеціальних

обладнаних місцях на території підприємства і згідно з договорами передаються на утилізацію або підлягають продажу, як вторинна сировина.

Для зменшення витрат електроенергії на підприємстві проводиться заміна ртутьвмістних ламп на світлодіодні.

Підприємство передбачає удосконалення та розширене відтворення основних засобів, пристроїв та оснащення.

АТ «ДнСЗ» з метою підвищення конкурентоспроможності намагається вчасно вирішувати проблеми, які виникають в процесі його діяльності і впливають на його роботу. Одна з найважливіх проблем в останні роки – це пізня об'ява тендерів, що призводить до накопичення продукції на складі, та відволікає фінанси на придбання матеріалів для виробництва готової продукції. Особливо це стосується АТ «Українська залізниця» (філія «Центр забезпечення виробництва»). Також ризиками в діяльності є відмова від закупівель після проведення тендерів внаслідок відсутності фінансування, а також необхідність сертифікації та придбання матеріалів і комплектуючих, сертифікованих згідно вимог технічного регламенту Митного союзу та норм Європейського союзу. Проблемою для розвитку бізнесу продовжують залишатися дорогі банківські кредити. Виникають проблеми із забезпеченням виробничого процесу кваліфікованими кадрами робітничих професій. Заходами щодо зменшення ризиків, захисту своєї діяльності та розширення виробництва та ринків збуту є збільшення різноманітності номенклатури та підвищення якості продукції з метою розширення кола споживачів незалежно від обсягів та складності замовлень, впровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій.

2.2 Продукція підприємства, її збут

АТ «ДнСЗ» виготовляє: конструкції з'єднань і перетинань колій (стрілочні переводи, глухі перетини, з'єднання колій) та елементи верхньої будови колії (башмакоскидачі, зрівнювальні пристрої та ручні перевідні

механізми, скріплення для кривих ділянок колії та інше). Підприємство постійно модернізує серійну продукцію та на замовлення споживачів створює нові конструкції. Розробка та виготовлення продукції виконується відповідно до технічного завдання замовника та нормативної документації, що діє в Україні. Проектування виконується проектно-конструкторським відділом. За необхідності залучаються інші підрозділи транспортної галузі.

З'єднання і перетинання рейкових колій – призначені для перевodu рухомого складу з однієї колії на іншу або переїзду рухомого складу через інші колії, розташовані в одній площині. Обсяг виробництва цієї категорії продукції за 2019 рік склав 885529 тис. грн., за 2020 рік склав 1642185,8 тис. грн., за 2021 рік склав 1510829,2 тис. грн. Окрім стрілочної продукції завод виготовляє деталі зі сталевого литва для гірничої промисловості, для ремонту колійних машин та інше. Загальний обсяг реалізації продукції у 2019 р. склав 953140,8 тис. грн., в т.ч. обсяг експорту – 442120,4 тис. грн., або 46,4% від загального обсягу продажів, у 2020 р. склав 1634855,7 тис. грн., в т.ч. обсяг експорту – 332074,2 тис. грн., або 19,7 % від загального обсягу продажів, у 2021 р. склав 1510914,0 тис. грн., в т.ч. обсяг експорту – 563864,6 тис. грн., або 37,3 % від загального обсягу реалізації. Таким чином, у 2021 р. спостерігається зменшення обсягу реалізації продукції, але при цьому відбувається зростання величини та питомої ваги експорту.

Стрілочні переводи типів 60E1, 54E1 і 49E1 для європейського і азійського ринків, а також комплектуючі для цих стрілочних переводів залишаються перспективними товарами. До цієї групи також відносяться нові типи трамвайних стрілочних переводів та магістральні стрілочні переводи для високошвидкісного руху з пружним шурупно-дюбельним скріпленням.

Проте в останні роки спостерігається негативна тенденція скорочення потреби в стрілочних переводах на ринку, який використовує колію 1520 мм/1524мм., крім цього, на ринку з'явилася продукція китайських виробників, що значно підвищило конкуренцію. Факторами скорочення ринку є:

- військовий стан та тимчасова окупація деяких регіонів Донецької та Луганської областей та Криму;
- збільшення витрат на логістику по доставці, що робить продукцію АТ «ДнСЗ» неконкурентоспроможною на азійських ринках з залізничною колією 1520 мм;
- перехід ринку країн Балтії на рейки європейського стандарту UIC60 (проект Rail Baltica);
- будівництво Євразійського континентального моста (входить в проєкт «Новий шовковий шлях»), який є коротшим, ніж конкурент з поставки товарів з Китаю в Європу – Транссибірська магістраль, що означає зменшення товаропотоку і відповідно тягне за собою зменшення кількості стрілочних переводів, які потребують заміни;
- запуск високошвидкісних залізниць, на яких використовуються нові конструкції стрілочних переводів;
- відкриття нового стрілочного заводу у Казахстані – ТОО «Проммашкомплект.KZ», який реалізує свою стрілочну продукцію на ринках Казахстану та Середньої Азії;
- конкуренція з боку китайських виробників.

В роботі підприємства має місце залежність від сезонних змін – в зимовий період обсяг робіт з вкладання елементів верхньої будови колії знижується, відповідно знижуються обсяги закупівлі стрілочної продукції.

Всі матеріали, що застосовуються для виробництва продукції, закупаються у незалежних постачальників. Сировина і матеріали закупаються як у українських виробників, так і імпортуються. Середнє зростання цін у 2019 р. було зафіксовано по наступним групам: рейковий прокат на 10 %; рейкові скріплення на 15 %; колійні металовироби на 15 %; рядовий металопрокат на 8,5 %; одночасно було зниження цін по наступним групам: брухт сталевий на 24 %; феросплави на 25 %. Зростання цін у 2020 р. було зафіксовано по наступним групам: рейковий прокат на 22 %; колійні металовироби на 2 %; одночасно було зниження цін по наступним групам:

рядовий металопрокат на 3 %; брухт сталевий на 4 %; рейкові скріплення на 10 %; феросплави на 6 %. Зростання цін у 2021 р. склало: рейковий прокат на 5 %; рядовий металопрокат на 26 %; брухт сталевий на 30 %; рейкові скріплення на 18 %; феросплави на 30 %.

Постачальником основного виду сировини та матеріалів, що займає більше 10 % відсотків в загальному обсязі постачання, – рейкового прокату був ТОВ «Метінвест – СМЦ» (Україна), який постачав матеріали виробництва ПАТ «МК «Азовсталь».

Обсяги виробництва і реалізації основного виду продукції – пристосовань для залізничних і трамвайних колій та їх частин представлені у таблиці 2.3, динаміка їх виробництва і реалізації представлена на рисунку 2.1.

Таблиця 2.3 – Обсяги виробництва і реалізації основного виду продукції – пристосовань для залізничних і трамвайних колій, їх частин

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Обсяг виробництва:							
у грошовій формі, тис. грн.	1447713	885529	1642185,8	1510829,2	-562184	756656,8	-131356,6
у відсотках до всієї виробленої продукції, %	94,3	92,9	97,6	93,5	-1,4	4,7	-4,1
Обсяг реалізованої продукції:							
у грошовій формі, тис. грн.	1455707,5	899915,2	1634855,7	1422624,2	-555792,3	734940,5	-212231,5
у відсотках до всієї реалізованої продукції, %	94,9	92,4	97,6	94,2	-2,5	5,2	-3,4

Обсяги виробництва пристосовань для залізничних і трамвайних колій та їх частин у 2020-2021 рр. перевищували обсяги реалізації, у 2018-2019 рр. – навпаки. Обсяги виробництва і реалізації пристосовань для залізничних і

трамвайних колій та їх частини у 2019 р. зменшилися на 562184 тис. грн. і на 555792,3 тис. грн. відповідно, у 2020 р. зросли на 756656,8 тис. грн. і на 734940,5 тис. грн., у 2021 р. знизилися на 131356,6 тис. грн. і на 212231,5 тис. грн. Частки виробництва і реалізації пристосовань зменшувалися у 2019 р. на 1,4 % і 2,5 % відповідно і у 2021 р. на 4,1 % і на 3,4 % відповідно.

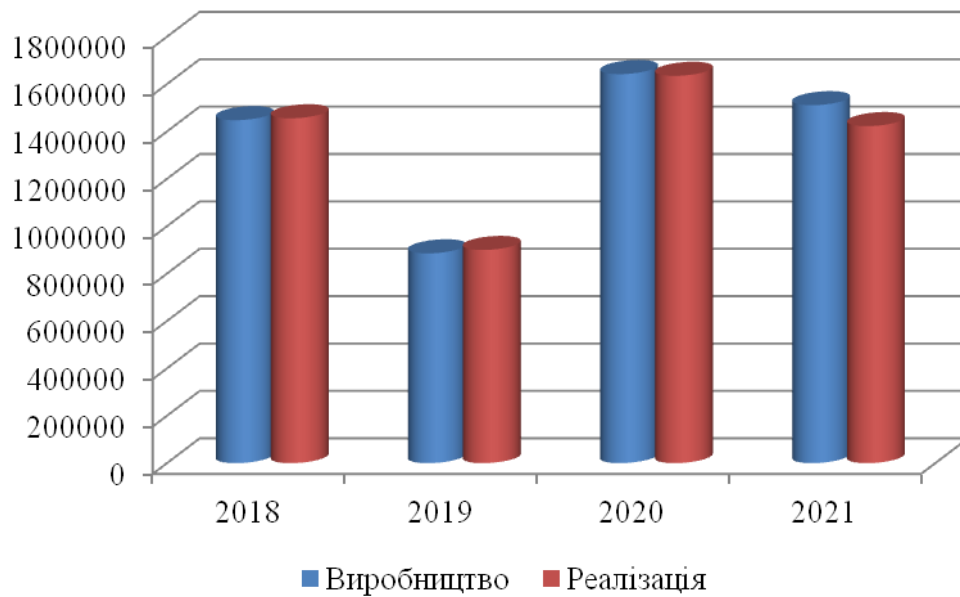

Рисунок 2.1 – Динаміка виробництва і реалізації пристосовань для залізничних і трамвайних колій та їх частин, тис. грн.

Основні ринки збуту – АТ «Українська залізниця», промислові підприємства, що мають свої внутрішньозаводські колії, метрополітени та трамвайні парки на території України, країн СНД та Балтії. Дніпропетровські стрілочні переводи відомі також у Європі, Африці, експлуатуються в країнах Азії. Основними споживачами продукції АТ «ДнСЗ» є:

- філія «ЦЗВ» АТ «Укрзалізниця» (10,4 % відвантажень 2019 року, 69,9% відвантажень 2020 року, 43,02 % відвантажень 2021 року);
- Об'єднання Білоруська залізниця (Білорусь) (17,6% відвантажень 2019 року; 8,3% відвантажень 2020 року; 11,8 % відвантажень 2021 року);
- промислові підприємства України (15,9 % відвантажень 2019 року; 19,72 % відвантажень 2021 року);

– закупівельні організації та залізниці інших країн (25,46 % відвантажень 2021 року).

Частка постачань для промислових підприємств України в загальному обсязі відвантаженої продукції у 2019 р. склала 27,2 %, у 2020 р. склала 10,4 %. Частка постачання продукції на експорт у 2019 р. 46,5 %, у 2020 р. 19,7 %.

Географічні збутові сегменти підприємства ПрАТ «ДнСЗ» представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Географічні збутові сегменти, тис. грн.

Країна	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
1. Україна	1030293	510972	1350827	941050	-519321	839855	-409777
2. Росія	58266	107234	59898	179542	48968	-47336	119644
3. Білорусія	165661	184937	146972	183668	19276	-37965	36696
4. Туреччина	17115	9442	8267	16671	-7673	-1175	8404
5. Іспанія	14873	2700	6985	0	-12173	4285	-6985
6. Узбекистан	12964	85216	37092	6115	72252	-48124	-30977
7. Грузія	5724	4208	27239	93137	-1516	23031	65898
8. Латвія	27833	2034	1740	0	-25799	-294	-1740
9. Естонія	2801	16062	26701	3170	13261	10639	-23531
10. Литва	1655	16413	2749	5715	14758	-13664	2966
11. Німеччина	296	2691	5957	5175	2395	3266	-782
12. Казахстан	154824	0	0	63158	-154824	0	63158
13. Швейцарія	0	0	0	3571	0	0	3571
14. Боснія та Герцоговина	0	0	0	3942	0	0	3942
15. Азербайджан	0	9017	0	0	9017	-9017	0
16. Туркменістан	9360	18341	0	0	8981	-18341	0
17. Іран	20736	0	0	0	-20736	0	0
18. Інший експорт	0	718	1051	0	718	333	-1051
Всього доходів	1522401	969985	1675478	1510914	-552416	705493	-164564

Розглядаючи географічні збутові сегменти підприємства, у 2021 р. відбулося зниження доходу від продажу продукції в Україні на 409777 тис. грн. в Іспанію на 6985 тис. грн., в Узбекистан на 30977 тис. грн., в Латвію на 1740 тис. грн., в Естонію на 23531 тис. грн., в Німеччину на 782 тис. грн., інший експорт на 1051 тис. грн. Позитивним є започаткування експорту у Швейцарію на суму 3571 тис. грн. і в Боснію та Герцоговину на суму 3942 тис. грн., відновився експорт в Казахстан у розмірі 63158 тис. грн., а негативним є те, що припинився експорт товарів в Іспанію, Латвію, Азербайджан, Туркменістан, Іран. Тому доцільно відновлювати експорт в країни, в які припинився збут товарів.

Канали збуту та методи продажу – прямі (за прямими договорами) безпосередньо зі споживачами, з постачальними організаціями, головним чином через тендерні та конкурсні торги. Умови оплати різноманітні – попередня оплата, часткова попередня оплата, відстрочка платежу.

Діяльність підприємства націлена на якнайбільше задоволення попиту споживачів, розширення ніші ринку, збільшення географії збуту.

2.3 Аналіз доходів і витрат підприємства

АТ «ДнСЗ» збуває продукцію вітчизняним споживачам та іноземним покупцям (на експорт). Більша частина продукції підприємства реалізується на вітчизняному ринку. Динаміка доходу від реалізації продукції підприємства, отриманого від вітчизняних та іноземних покупців, представлена у таблиці 2.5.

Дохід від реалізації продукції знизився у 2019 р. на 552416 тис. грн., в тому числі від вітчизняних покупців на 519419 тис. грн. і від іноземних покупців на 32997 тис. грн., частка доходу від вітчизняних покупців при цьому зменшилася на 15 %. У 2020 р. дохід від реалізації продукції збільшився на 705493 тис. грн., в т. ч. від вітчизняних покупців він зріс на 839878 тис. грн., а від іноземних покупців зменшився на 134385 тис. грн.,

частка доходу від відчизняних покупців при цьому зросла на 27,95 %.

Таблиця 2.5 – Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
1. Дохід, отриманий від вітчизняних покупців, тис. грн.	1030368	510949	1350827	947049	-519419	839878	-403778
%	67,68	52,68	80,62	62,68	-15,00	27,95	-17,94
2. Дохід, отриманий від іноземних покупців, тис. грн.	492033	459036	324651	563865	-32997	-134385	239214
%	32,32	47,32	19,38	37,32	15,00	-27,95	17,94
Разом	1522401	969985	1675478	1510914	-552416	705493	-164564

Дохід від реалізації продукції у 2021 р. зменшився на 164564 тис. грн., в тому числі від вітчизняних покупців він знизився на 403778 тис. грн., а від іноземних покупців він підвищився на 239214 тис. грн., частка доходу від відчизняних покупців при цьому зменшилася на 17,94 % і склала 62,68 %.

В процесі виготовлення і реалізації продукції підприємство несе витрати на сировину, матеріали, енергію, оплату праці персоналу тощо. Витрати на виготовлення і реалізацію продукції представляють собою повну собівартість реалізованої продукції, яка складається з виробничої собівартості продукції, адміністративних витрат і витрат на збут.

Склад, структура і динаміка виробничої собівартості реалізованої продукції АТ «ДнСЗ» представлена у таблиці 2.6.

Склад і динаміка адміністративних витрат та витрат на збут АТ «ДнСЗ» представлені у таблицях 2.7 і 2.8 відповідно.

Таблиця 2.6 – Виробнича собівартість реалізованої продукції
АТ «ДнСЗ»

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Сировина, тис. грн.	734146	438591	825167	781157	-295555	386576	-44010
%	82,98	71,53	85,96	85,76	-11,45	14,43	-0,2
Амортизація, тис. грн.	22819	31012	50188	45264	8193	19176	-4924
%	2,58	5,06	5,23	4,97	2,48	0,17	-0,26
Оплата праці та соціальні виплати, тис. грн.	83139	130745	61029	54827	47606	-69716	-6202
%	9,40	21,32	6,36	6,02	11,92	-14,96	-0,34
Послуги, тис. грн.	44243	12524	11558	29265	-31719	-966	17707
%	5,00	2,04	1,20	3,21	-2,96	-0,84	2,01
Інші, тис. грн.	350	293	12043	386	-57	11750	-11657
%	0,04	0,05	1,25	0,04	0,01	1,2	-1,21
Разом, тис. грн.	884697	613165	959985	910899	-271532	346820	-49086

Виробнича собівартість реалізованої продукції підприємства зменшувалася у 2019 р. на 271532 тис. грн. і в 2021 р. на 49086 тис. грн., у 2020 р. зросла на 346820 тис. грн.

Найбільша складова – це сировина, витрати на яку зменшувалися у 2019 р. на 295555 тис. грн. і в 2021 р. на 44010 тис. грн., у 2020 р. зросли на 386576 тис. грн. Питома вага витрат на сировину зменшилася у 2019 р. на 11,45 %, зросла у 2020 р. на 14,43 % і знизилася у 2021 р. на 0,2 % та склала 85,76 %.

Витрати на оплату праці та соціальні виплати у 2019 р. зросли на 47606 тис. грн., у 2020 р. зменшилися на 69716 тис. грн. і в 2021 р. зменшилися на 6202 тис. грн. Питома вага витрат на оплату праці та соціальні виплати у 2019 р. зросла на 11,92 %, у 2020 р. зменшилася на 14,96 % і в 2021 р. зменшилася на 0,34 % та склала 6,02 %. Питома вага всіх інших складових виробничої собівартості реалізованої продукції менше 5 %.

Таблиця 2.7 – Адміністративні витрати, тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення 2021 від 2020	
					абс.	відн., %
Оплата праці та соціальні виплати	57425	50872	51968	98529	46561	89,60
Послуги	6705	9138	6541	13699	7158	109,43
Технічне обслуговування та утримання об'єктів	9625	9792	10966	12339	1373	12,52
Амортизація	1796	1541	2457	3453	996	40,54
Витрати на відрядження	4673	2093	595	810	215	36,13
Матеріали	667	560	1026	1055	29	2,83
Інші	2229	2760	2026	2093	67	3,31
Разом	83120	76756	75579	131978	56399	74,62

У 2021 р. відбулося суттєве збільшення адміністративних витрат – на 56399 тис. грн. або на 74,62 %. У складі адміністративних витрат у 2021 р. суттєво збільшилися витрати на оплату праці та соціальні виплати – на 46561 тис. грн. або на 89,60 %, також зросла величина послуг на 7158 тис. грн. або на 109,43 %, інші складові зросли в меншому ступені.

Таблиця 2.8 – Витрати на збут, тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення 2021 від 2020	
					абс.	відн., %
Транспортні витрати	13495	17988	15848	11970	-3878	-24,47
Послуги	2004	8463	13301	13775	474	3,56
Оплата праці та соціальні виплати	5077	2640	5530	4586	-944	-17,07
Матеріали	6995	2744	3238	4503	1265	39,07
Інші	1284	308	60	189	129	215,00
Разом	28855	32143	35023	37977	2954	8,43

Витрати на збут зростали з 2018 р. до 2021 р., у 2021 р. вони збільшилися на 2954 тис. грн. або на 8,43 %. Найбільша складова витрат на збут – транспортні витрати. Вони зменшилися у 2021 р. на 3878 тис. грн. або на 24,47 %. Зменшилися у 2021 р. і витрати на оплату праці та соціальні виплати – на 944 тис. грн. або на 17,07 %. Інші складові витрат на збут зросли.

Аналіз операційних витрат АТ «ДнСЗ» представлено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз операційних витрат АТ «ДнСЗ»

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Матеріальні затрати, тис. грн.	764676	490025	802255	751927	-274651	312230	-50328
%	74,90	64,79	73,37	68,38	-10,12	8,58	-4,99
Витрати на оплату праці, тис. грн.	166096	159879	169831	220720	-6217	9952	50889
%	16,27	21,14	15,53	20,07	4,87	-5,61	4,54
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	28800	30253	32400	33848	1453	2147	1448
%	2,82	4,00	2,96	3,08	1,18	-1,04	0,11
Амортизація, тис. грн.	26191	37602	46862	47277	11411	9260	415
%	2,57	4,97	4,29	4,30	2,41	-0,69	0,01
Інші операційні витрати, тис. грн.	35138	38623	42 098	45916	3485	3475	3818
%	3,44	5,10	3,85	4,17	1,66	-1,25	0,32
Разом, тис. грн.	1020901	756382	1093446	1099688	-264519	337064	6242

Операційні витрати АТ «ДнСЗ» у 2019 р. зменшилися на 264519 тис. грн., у 2020 р. зросли на 337064 тис. грн., у 2021 р. збільшилися на 6242 тис. грн. Найбільша складова операційних витрат – матеріальні затрати, які зменшилися у 2019 р. на 274651 тис. грн., зросли у 2020 р. на 312230 тис. грн., зменшилися у 2021 р. на 50328 тис. грн. Питома вага матеріальних затрат знизилася у 2019 р. на 10,12 %, підвищилася у 2020 р. на 8,58 %, зменшилася у 2021 р. на 4,99 %.

зменшилася у 2021 р. на 4,99 % і склала 68,38 %.

Витрати на оплату праці зменшилися у 2019 р. на 6217 тис. грн., зросли у 2020 р. на 9952 тис. грн., збільшилися у 2021 р. на 50889 тис. грн. Питома вага витрат на оплату праці збільшилася у 2019 р. на 4,87 %, зменшилася у 2020 р. на 5,61 %, зросла у 2021 р. на 4,54 % і склала 20,07 %. Інші складові операційних витрат зростають у 2021 р., їх частка менше 5 %.

Таким чином, у 2021 р. дохід від реалізації продукції Ат «ДнСЗ» зменшився, виробнича собівартість реалізованої продукції знизилася, операційні витрати підприємства зросли.

2.4 Аналіз необоротних активів Ат «ДнСЗ»

Основними складовими необоротних активів підприємства є нематеріальні активи і основні засоби.

Склад нематеріальних активів акціонерного товариства «ДнСЗ» представлено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Склад нематеріальних активів Ат «ДнСЗ»

Показник	1.01.19	1.01.20	1.01.21	1.01.22	Відх 1.01.20 від 1.01.19	Відх 1.01.21 від 1.01.20	Відх 1.01.22 від 1.01.21
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Первісна вартість нематеріальних активів, тис. грн., в т.ч.:	11716	13717	17212	18824	2001	3495	1612
1.1. Програмне забезпечення	5856	6306	8650	8932	450	2344	282
1.2. Патенти та ліцензії, технічні умови	5860	7411	8562	9892	1551	1151	1330

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8
2. Знос нематеріальних активів, тис. грн., в т.ч.:	6312	7346	8502	12238	1034	1156	3736
2.1. Програмне забезпечення	3961	4703	4816	6917	742	113	2101
2.2. Патенти та ліцензії, технічні умови	2351	2643	3686	5321	292	1043	1635
3. Чиста вартість нематеріальних активів, тис. грн	5404	6371	8710	6586	967	2339	-2124

Структура нематеріальних активів АТ «ДнСЗ» за первісною вартістю представлена у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Структура нематеріальних активів АТ «ДнСЗ» за первісною вартістю, %

Показник	1.01.19	1.01.20	1.01.21	1.01.22	Відх	Відх	Відх
					1.01.20 від 1.01.19	1.01.21 від 1.01.20	1.01.22 від 1.01.21
1. Програмне забезпечення	49,98	45,97	50,26	47,45	-4,01	4,28	-2,81
2. Патенти та ліцензії, технічні умови	50,02	54,03	49,74	52,55	4,01	-4,28	2,81
Разом первісна вартість нематеріальних активів	100	100	100	100	0	0	0

Чиста вартість нематеріальних активів зростає у 2019 р. на 967 тис. грн., збільшилася у 2020 р. на 2339 тис. грн. та зменшилася у 2021 р. на 2124 тис. грн. Первісна вартість як програмного забезпечення, так і патентів та ліцензій, технічних умов в останні 3 роки зростала.

У всі роки, крім початку 2021 р., питома вага патентів та ліцензій, технічних умов перевищувала питому вагу програмного забезпечення.

Склад основних засобів та капітальних інвестицій АТ «ДнСЗ» представлено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Склад основних засобів та капітальних інвестицій АТ «ДнСЗ», тис. грн.

Показник	1.01.19	1.01.20	1.01.21	1.01.22	Відх 1.01.20 від 1.01.19	Відх 1.01.21 від 1.01.20	Відх 1.01.22 від 1.01.21
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Первісна / переоцінена вартість основних засобів та капітальних інвестицій, в т.ч.:	893278	1002631	1041891	1066194	109353	39260	24303
1.1. Будинки, споруди та передавальні пристрої	409147	413202	422080	423875	4055	8878	1795
1.2. Машини та обладнання	324945	351257	503654	528781	26312	152397	25127
1.3. Транспортні засоби	30976	30906	31162	30942	-70	256	-220
1.4. Інструменти, оснащення, прилади, інвентар	63448	50862	68551	77331	-12586	17689	8780
1.5. Інші основні засоби	18314	1276	0	0	-17038	-1276	0
1.6. Капітальні інвестиції	46448	155128	16444	5265	108680	-138684	-11179
2. Знос основних засобів та капітальних інвестицій, в т.ч.:	528161	435315	479645	523001	-92846	44330	43356

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6	7	8
2.1. Будинки, споруди та передавальні пристрої	245548	242421	250631	255299	-3127	8210	4668
2.2. Машини та обладнання	214442	164193	190257	217216	-50249	26064	26959
2.3. Транспортні засоби	17121	14865	16791	18673	-2256	1926	1882
2.4. Інструменти, оснащення, прилади, інвентар	36253	13231	21966	31813	-23022	8735	9847
2.5. Інші основні засоби	14797	605	0	0	-14192	-605	0
2.6. Капітальні інвестиції	0	0	0	0	0	0	0
3. Чиста вартість основних засобів та капітальних інвестицій	365117	567316	562246	543193	202199	-5070	-19053

У складі основних засобів та капітальних інвестицій АТ «ДнСЗ» за первісною вартістю найбільшу величину в останні роки мають машини та обладнання; їх вартість збільшилася у 2019 р. на 26312 тис. грн., зросла у 2020 р. на 152397 тис. грн., збільшилася у 2021 р. на 25127 тис. грн. і склала 528781 тис. грн. Також високою є вартість будинків, споруд та передавальних пристроїв, яка у 2019 р. зменшилася на 3127 тис. грн., у 2020 р. збільшилася на 8210 тис. грн. і у 2021 р. підвищилася на 4668 тис. грн. та склала 423875 тис. грн. Вартість інструментів, оснащення, приладів, інвентаря зменшилася у 2019 р. на 12586 тис. грн. і зросла у 2020 р. на 17689 тис. грн. та збільшилася у 2021 р. на 8780 тис. грн. Вартість транспортних засобів зменшилася у 2019 р. на 70 тис. грн. і зросла у 2020 р. на 256 тис. грн. та знизилася у 2021 р. на 220 тис. грн. Інші основні засоби суттєво зменшилися у 2019 р. – на 17038 тис. грн. і знизилися до 0 протягом 2020 р. Капітальні інвестиції збільшилися у 2019 р. на 108680 тис. грн. і зменшилися у 2020 р. на 138684 тис. грн. та в 2021 р. на 11179 тис. грн. Структура основних засобів та капітальних інвестицій представлена у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Структура основних засобів та капітальних інвестицій
АТ «ДнСЗ» за первісною вартістю, %

Показник	1.01.19	1.01.20	1.01.21	1.01.22	Відх 1.01.20 від 1.01.19	Відх 1.01.21 від 1.01.20	Відх 1.01.22 від 1.01.21
1. Будинки, споруди та передавальні пристрої	45,80	41,21	40,51	39,76	-4,59	-0,70	-0,76
2. Машини та обладнання	36,38	35,03	48,34	49,60	-1,34	13,31	1,25
3. Транспортні засоби	3,47	3,08	2,99	2,90	-0,39	-0,09	-0,09
4. Інструменти, оснащення, прилади, інвентар	7,10	5,07	6,58	7,25	-2,03	1,51	0,67
5. Інші основні засоби	2,05	0,13	0,00	0,00	-1,92	-0,13	0,00
6. Капітальні інвестиції	5,20	15,47	1,58	0,49	10,27	-13,89	-1,08
Разом первісна / переоцінена вартість основних засобів та капітальних інвестицій	100	100	100	100	0	0	0

У структурі основних засобів та капітальних інвестицій АТ «ДнСЗ» за первісною вартістю найбільшу питому вагу мають машини та обладнання; їх питома вага зменшилася у 2019 р. на 1,34 %, зросла у 2020 р. на 13,31 %, збільшилася у 2021 р. на 1,25 % і склала 49,6 %. Також високою є питома вага будинків, споруд та передавальних пристроїв, їх питома вага у 2019 р. зменшилася на 4,59 %, у 2020 р. знизилася на 0,7 % і у 2021 р. зменшилася на 0,76 % та склала 39,76 %.

Рух основних засобів та капітальних інвестицій надано у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Рух основних засобів та капітальних інвестицій

Показник	Будинки, споруди та передавальні пристрої	Машини та обладнання	Транспортні засоби	Інструменти, прилади, інвентар	Капітальні інвестиції	Разом основні засоби
Чиста вартість на 01.01.19	163599	110503	13855	27195	49965	365117
Придбання, будівництво, виготовлення основних засобів	0	0	0	0	240421	240421
Введено в експлуатацію	15305	89493	4248	19567	-131741	-3128
Нараховано амортизації	-7800	-12260	-1838	-11374	-68	-33340
Вибуло за рік первісної/переоціненої вартості	0	58	0	1479	0	1537
Вибуло за рік зносу	0	-58	0	-1164		-1222
Інші зміни, у т.ч. переоцінка первісної вартості	-323	-672	-224	1928	-2778	-2069
Чиста вартість на 01.01.20	170781	187064	16041	37631	155799	567316
Придбання, будівництво, виготовлення основних засобів	0	0	0	0	43454	43454
Введено в експлуатацію	8710	150225	257	17647	-182138	-5299
Нараховано амортизації	- 8042	-24346	-1926	-8721	-29	-43064
Інші зміни		453		28	-642	-161
Чиста вартість на 01.01.21	177449	313396	14372	46585	16444	562246
Придбання, будівництво, виготовлення основних засобів	0	0	0	0	25833	25833
Введено в експлуатацію	1795	24141	0	8683	-37012	-2093
Нараховано амортизації	-4668	-26268	-1918	-9750	0	-42604
Вибуло за рік первісної / переоціненої вартості	0	-18	0	0	0	-18
Вибуло за рік зносу	0	18	0	0	0	18
Інші зміни початкової вартості	0	705	-220	97	0	582
Інші зміни зносу	0	-709	35	-97	0	-771
Чиста вартість на 01.01.22	168576	311565	12269	45518	5265	543193

Чиста вартість основних засобів та капітальних інвестицій протягом 2020 р. зросла, а протягом 2021 р. зменшилася. Найбільше вводилося в експлуатацію машин та обладнання (89493 тис. грн. у 2020 р, 24141 тис. грн. у 2021 р.). Вибуття основних засобів на підприємстві дуже низьке.

Велике значення має аналіз руху основних засобів компанії на основі визначення коефіцієнтів оновлення і вибуття шляхом відношення введених основних засобів до первісної вартості на кінець року та виведеної вартості основних засобів до первісної вартості на початок року. Також важливою є інформація щодо стану основних засобів шляхом дослідження їх зносу, отримана на основі визначення коефіцієнтів зносу відношенням величини зносу до первісної вартості основних засобів.

Аналіз показників руху та зносу основних засобів АТ «ДнСЗ» надано у таблиці 2.15.

Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів АТ «ДнСЗ» представлена на рисунку 2.2, яка свідчить про зростання цього показника з кінця 2019 р. до кінця 2021 р., але його рівень на кінець 2021 р. менший, ніж 0,5 і нижчий, ніж на кінець 2018 р.

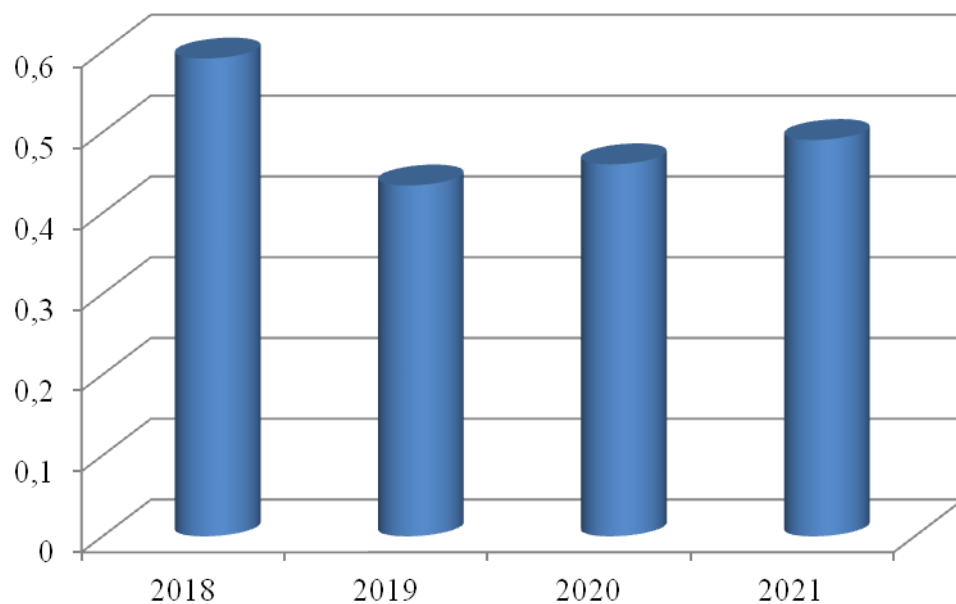

Рисунок 2.2 – Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів АТ «ДнСЗ» на кінець року

Таблиця 2.15 – Аналіз руху та зносу основних засобів АТ «ДнСЗ»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відх 2020 від 2019	Відх 2021 від 2020
Первісна вартість основних засобів на початок року, тис. грн.	893278	1002631	1041891	109353	39260
Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	1002631	1041891	1066194	39260	24303
Залишкова вартість основних засобів на початок року, тис. грн.	365117	567316	562246	202199	-5070
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	567316	562246	543193	-5070	-19053
Знос на початок року, тис. грн.	528161	435315	479645	-92846	44330
Знос на кінець року, тис. грн.	435315	479645	523001	44330	43356
Введено основних засобів протягом року, тис. грн.	128613	176839	34619	48226	-142220
Вибуло основних засобів протягом року, тис. грн.	1537	0	18	-1537	18
Коефіцієнт оновлення основних засобів (ОЗвв/ОЗ перв к.р.)	0,1283	0,1697	0,0325	0,0414	-0,1372
Коефіцієнт вибуття (ОЗвиб/ОЗперв п.р.)	0,0017	0	0,00002	-0,0017	0,00002
Коефіцієнт зносу на початок року (ЗНп.р./ОЗперв п.р.)	0,5913	0,4342	0,4604	-0,1571	0,0262
Коефіцієнт зносу на кінець року (ЗНк.р./ОЗперв к.р.)	0,4342	0,4604	0,4905	0,0262	0,0301

Первісна вартість основних засобів за 2019 рік зросла на 109353 тис. грн., за 2020 рік зросла на 39260 тис. грн., за 2021 рік збільшилася на 24303 тис. грн. Залишкова вартість основних засобів за 2019 рік зросла на 202199 тис. грн., за 2020 рік зменшилася на 5070 тис. грн., за 2021 рік зменшилася на 19053 тис. грн. В останні роки підприємство оновлює основні засоби: за 2019 рік введено основних засобів на суму 128613 тис. грн., а протягом 2020 року – на більшу суму, а саме на 176839 тис. грн., протягом 2021 року – на значно меншу суму, а саме на 34619 тис. грн., відповідно коефіцієнт оновлення основних засобів зменшився з 0,1697 у 2020 році до 0,0325 у 2021 році. Коефіцієнт оновлення основних засобів у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зріс на 0,0414, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився на 0,1372. Коефіцієнт вибуття основних засобів дуже низький, він у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зменшився на 0,0017, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зріс на 0,00002. Стан придатності основних засобів АТ «ДнСЗ» задовільний – в середньому на рівні 50 %. Коефіцієнт зносу за 2019 рік зменшився на 0,1571, за 2020 рік зріс на 0,0262, за 2021 рік зріс на 0,0301.

Динаміка коефіцієнту оновлення основних засобів АТ «ДнСЗ» представлена на рисунку 2.3.

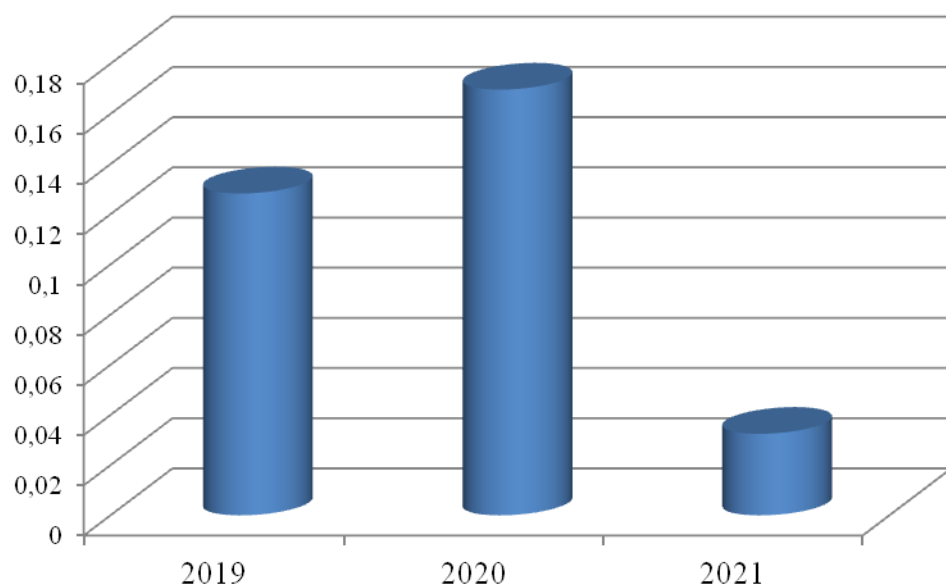

Рисунок 2.3 – Динаміка коефіцієнту оновлення основних засобів

Аналіз руху та зносу основних засобів АТ «ДнСЗ» показав, що підприємство потребує оновлення основних засобів. Суттєве зменшення коефіцієнту оновлення основних засобів у 2021 році говорить про те, що доцільно, щоб процеси оновлення відбуватися регулярно і постійно стабільними темпами відповідно до виробничих потреб підприємства.

Забезпеченість підприємства основними засобами відіграє надважливу роль у виконанні виробничої програми і в підвищенні результативності діяльності. Для ефективної роботи підприємству необхідно мати сучасне високопродуктивне обладнання, вчасно і регулярно оновлювати основні засоби. Аналізуючи забезпеченість АТ «ДнСЗ» основними засобами слід дослідити їх динаміку за роками. Дослідимо склад основних засобів АТ «ДнСЗ» виробничого призначення за залишковою вартістю, що представлено у таблиці 2.16.

Основних засобів невиробничого призначення АТ «ДнСЗ» не має.

Основні засоби підприємства складаються з власних і орендованих, величина орендованих основних засобів дуже мала, в основному на підприємстві власні основні засоби. На початок 2019 року найбільшою складовою основних засобів АТ «ДнСЗ» були будівлі та споруди, а на початок 2021 року найбільшою складовою стали машини та обладнання, що позитивно для підприємства, так як останні є активною частиною основних засобів. Ця тенденція збереглася і до початку 2022 року.

Залишкова вартість власних будівель та споруд зросла з 163599 тис. грн. на початок 2019 р. до 171449 тис. грн. на початок 2021 р. і знизилася до 168576 тис. грн. на початок 2022 р. Залишкова вартість власних машин та обладнання суттєво зросла з 110503 тис. грн. на початок 2019 р. до 313397 тис. грн. на початок 2021 р., тобто в 2,84 раза і знизилася до 168576 тис. грн. на початок 2022 р. Залишкова вартість власних транспортних засобів зменшилася з 16041 тис. грн. на початок 2020 р. до 12269 тис. грн. на початок 2022 р. Залишкова вартість власних інших основних засобів зменшилася з 193430 тис. грн. на початок 2020 р. до 50783 тис. грн. на початок 2022 р.

Таблиця 2.16 – Інформація про основні засоби АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» за залишковою вартістю на початок року, тис. грн.

Найменування основних засобів	Власні основні засоби				Орендовані основні засоби				Основні засоби всього			
	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1. Будівлі та споруди	163599	170781	171449	168576	0	0	0	0	163599	170781	171449	168576
2. Машини та обладнання	110503	187064	313397	311565	184	184	184	184	110687	187248	313581	311749
3. Транспортні засоби	13855	16041	14371	12269	0	6900	6900	0	13855	22941	21271	12269
4. Інші	77160	193430	63029	50783	0	0	0	0	77160	193430	63029	50783
Усього	365117	567316	562246	543193	184	7084	7084	184	365301	574400	569330	543377

Динаміка і структура основних засобів АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» за залишковою вартістю наведені у таблицях 2.17 і 2.18 та на рисунках 2.4 і 2.5.

Таблиця 2.17 – Динаміка основних засобів АТ «ДнСЗ» за залишковою вартістю на початок року

Найменування основних засобів	Основні засоби всього, тис. грн.				Відхилення (+/-), тис. грн.		
	2019	2020	2021	2022	2020/2019	2021/2020	2022/2021
1. Будівлі та споруди	163599	170781	171449	168576	7182	668	-2873
2. Машини та обладнання	110687	187248	313581	311749	76561	126333	-1832
3. Транспортні засоби	13855	22941	21271	12269	9086	-1670	-9002
4. Інші	77160	193430	63029	50783	116270	-130401	-12246
Усього	365301	574400	569330	543377	209099	-5070	-25953

Таблиця 2.18 – Структура основних засобів АТ «ДнСЗ» за залишковою вартістю на початок року

Найменування основних засобів	Структура основних засобів, %				Відхилення по структурі (+/-), %		
	2019	2020	2021	2022	2020/2019	2021/2020	2022/2021
1. Будівлі та споруди	44,79	29,73	30,11	31,02	-15,06	0,38	0,91
2. Машини та обладнання	30,30	32,60	55,08	57,37	2,3	22,48	2,29
3. Транспортні засоби	3,79	3,99	3,74	2,26	0,2	-0,25	-1,48
4. Інші	21,12	33,68	11,07	9,35	12,56	-22,61	-1,72
Усього	100	100	100	100	0	0	0

Залишкова вартість будівель та споруд до початку 2020 року зросла на

7182 тис. грн. і до початку 2021 року збільшилася на 668 тис. грн., а протягом 2021 року знизилася на 2873 тис. грн. Залишкова вартість машин та обладнання збільшувалася набагато суттєвіше, ніж будівель та споруд: вона до початку 2020 року зросла на 76561 тис. грн. і до початку 2021 року збільшилася на 126333 тис. грн., у 2021 році зменшилася на 1832 тис. грн. Залишкова вартість транспортних засобів змінювалася таким чином: до початку 2020 року вона зросла на 9086 тис. грн. і до початку 2021 року зменшилася на 1670 тис. грн. і до початку 2022 року знизилася на 9002 тис. грн. Залишкова вартість інших основних засобів до початку 2020 року зросла на 116270 тис. грн. і в наступні 2 роки зменшилася на 130401 тис. грн. та на 12246 тис. грн. відповідно.

Позитивним є той факт, що разом вартість основних засобів до початку 2020 року зросла на 209099 тис. грн., негативним є те, що до початку 2021 року зменшилася на 5070 тис. грн. і до початку 2022 року знизилася на 25953 тис. грн.

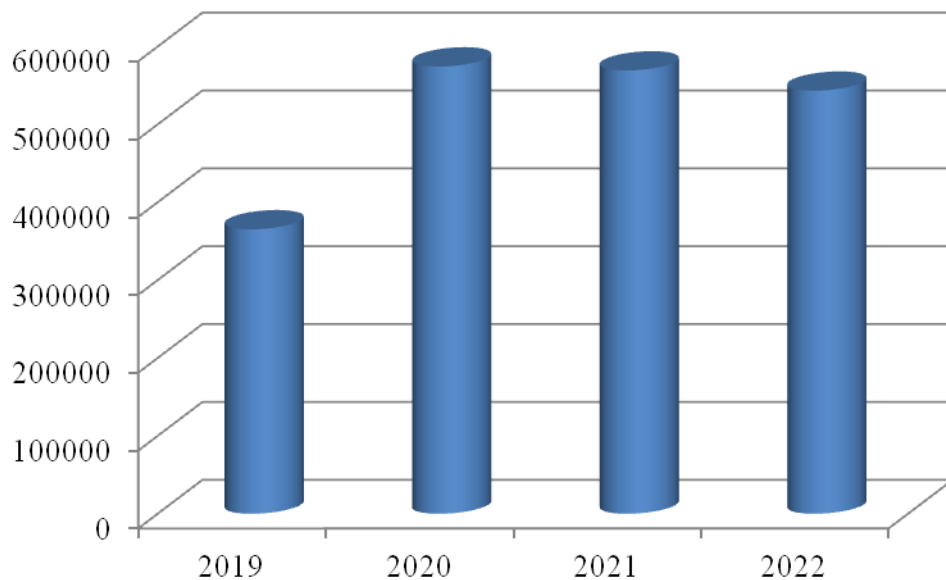

Рисунок 2.4 – Динаміка основних засобів АТ «ДнСЗ» за залишковою вартістю на початок року, тис. грн.

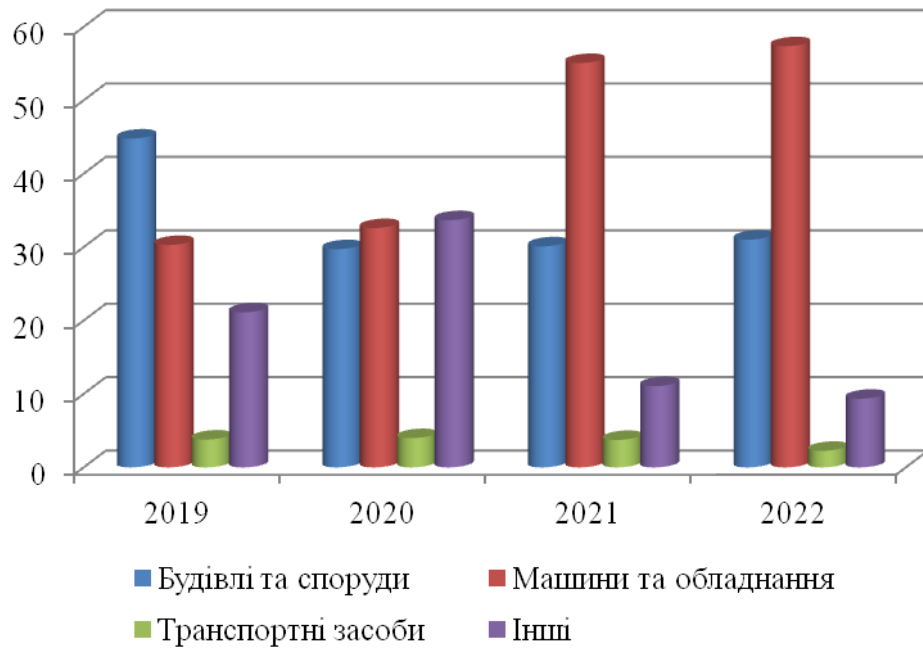

Рисунок 2.5 – Динаміка питомої ваги основних засобів, %

У структурі основних засобів АТ «ДнСЗ» на початок 2019 року переважали будівлі та споруди (44,79 %), на початок 2020 року їх частка зменшилася до 29,37 %, і надалі до початку 2022 року зросла до 31,02 %. При цьому питома вага машин та обладнання зросла з 30,3 % на початок 2019 року до 57,37 % на початок 2022 року. Питома вага транспортних засобів знизилася з 3,99 % з початку 2020 року до 2,26 % на початок 2022 року. Питома вага інших основних засобів знизилася з 33,68 % з початку 2020 року до 9,35 % на початок 2022 року. Підвищення питомої ваги активної частини основних засобів – машин та обладнання позитивно впливає на роботу підприємства. Протягом 2021 року зменшилася залишкова вартість основних засобів АТ «ДнСЗ» разом і за всіма складовими, питома вага будівель та споруд і машини та обладнання збільшилася.

2.5 Аналіз персоналу підприємства

Середньооблікова чисельність працівників АТ «ДнСЗ» у 2018 році складала 828 осіб, з яких чисельність штатних працівників облікового складу

811 осіб, позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом 17 осіб. У 2019 році середньооблікова чисельність працівників АТ «ДнСЗ» складала 763 особи, з яких штатних працівників 757 осіб і позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом 6 осіб. За 2019 рік середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилась на 54 особи, всіх працівників – на 65 осіб. У 2020 році середньооблікова чисельність працівників складала 716 осіб, з яких штатних працівників 709 осіб, позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом 7 осіб. За 2020 рік середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилась на 48 осіб, всіх працівників зменшилася на 47 осіб. У 2021 році середньооблікова чисельність працівників склала 700 осіб, що на 16 осіб менше, ніж в попередньому році; в їх числі 696 штатних працівників та 4 особи позаштатних працівників та тих, що працюють за сумісництвом; середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилась на 13 осіб. Чисельність працівників, які працювали на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) у складі середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу у 2018 році складала 7 осіб, у 2019 році складала 9 осіб, у 2020 році – 5 осіб, у 2021 році – 6 осіб.

Фонд оплати праці усіх працівників АТ «ДнСЗ» у 2018 році складав 153615,0 тис. грн., що більше відносно попереднього року на 53721,5 тис. грн. Фонд оплати праці у 2019 році складав 154494,4 тис. грн.; він збільшився відносно попереднього року на 879,4 тис. грн. Фонд оплати праці працівників у 2020 році складав 168778,2 тис. грн., що більше відносно попереднього року на 14283,8 тис. грн. У 2021 році фонд оплати праці працівників склав 207465,5 тис. грн., що в порівнянні з попереднім роком більше на 38687,3 тис. грн.

Динаміка середньомісячної заробітної плати персоналу підприємства представлена у таблиці 2.19 і на рисунку 2.6.

З кожним наступним роком середньооблікова чисельність працівників зменшувалася, фонд оплати праці зростав.

Таблиця 2.19 – Показники з оплати праці персоналу АТ «ДнСЗ»

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення, +/-		
					2019/2018	2020/2019	2021/2020
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	828	763	716	700	-65	-47	-16
Фонд оплати праці, тис. грн.	153615	154494,4	168778,2	207465,5	879,4	14283,8	38687,3
Середньорічна заробітна плата, тис. грн./особу	185,525	202,483	235,724	296,379	16,958	33,241	60,656
Середньомісячна заробітна плата, грн./особу	15460	16874	19644	24698	1414	2770	5055

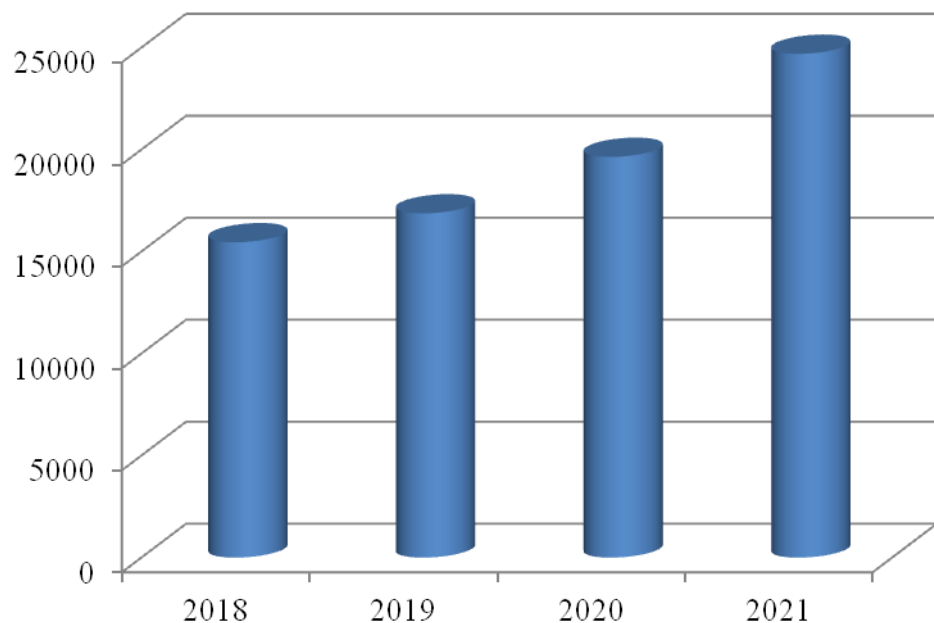

Рисунок 2.6 – Динаміка середньомісячної заробітної плати, грн./особу

У 2020 році в порівнянні з 2019 роком середньорічна заробітна плата збільшилася на 33,241 тис. грн./особу, середньомісячна заробітна плата зросла на 2770 грн./особу. У 2021 році в порівнянні з 2020 роком середньорічна заробітна плата збільшилася на 60,656 тис. грн./особу, середньомісячна заробітна плата зросла на 5055 грн./особу.

Оплата праці робітників підприємства здійснюється відповідно до

колективного договору, затвердженого штатного розкладу підприємства, чинних тарифних ставок, з використанням даних табельного обліку робочого часу. Кадрова програма підприємства, спрямована на забезпечення рівня кваліфікації її працівників операційним потребам емітента.

Освітній рівень персоналу АТ «ДнСЗ» представлений у таблиці 2.20.

Таблиця 2.20 – Освітній рівень персоналу АТ «ДнСЗ»

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення, +/-		
					2019/2018	2020/2019	2021/2020
Частка працівників з повною вищою освітою, %	39,2	26,6	26,6	28	-12,6	0	1,4
Частка працівників з неповною і базовою вищою освітою, %	30	19,5	18,3	23,8	-10,5	-1,2	5,5
Частка працівників з професійно-технічною освітою, %	22	17	16,7	19,3	-5	-0,3	2,6
Середній вік працівників заводу, років	49	48	48	49	-1	0	1

Частка працівників підприємства з повною вищою освітою зменшилася у 2019 р. на 12,6 %, а у 2021 р. зросла на 1,4 %; частка персоналу з неповною і базовою вищою освітою зменшилася у 2019 р. на 10,5 %, у 2020 р. – на 1,2 %, а у 2021 р. зросла на 5,5 %; частка працівників з професійно-технічною освітою зменшилася у 2019 р. на 5 %, у 2020 р. – на 0,3 %, у 2021 р. зросла на 2,6. Таким чином, після значного падіння освітнього рівня персоналу у 2019 році, у 2021 році освітній рівень працівників Ат «ДнСЗ» дещо підвищився. Середній вік працівників заводу значний – 48-49 років.

З метою омолодження колективу технічних служб підприємства, підготовки кадрового резерву укладаються договори про співпрацю з навчальними закладами міста, а саме: машинобудівним фаховим коледжем Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, з коледжем електрифікації Дніпровського державного аграрно-економічного університету, з Українським державним університетом науки і технологій, проводяться зустрічі з студентами випускних курсів профільних кафедр технічного напрямку, організовуються екскурсії на підприємство.

В 2019 році 11 студентів, в 2020 році 18 студентів, у 2021 році 3 студенти проходили на підприємстві виробничу та переддипломну практику, що дає можливість відбору перспективних студентів і їх цільової підготовки для подальшого працевлаштування на підприємстві. У 2018 році 6 робітників, у 2019-2020 роках по 7 робітників та у 2021 році 5 робітників підприємства без відриву від виробництва підвищували свою кваліфікацію у різних вишах.

Проходження навчання та підвищення кваліфікації працівниками АТ «ДнСЗ» представлено у таблиці 2.21.

Таблиця 2.21 – Проходження навчання та підвищення кваліфікації працівниками АТ «ДнСЗ»

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення, +/-		
					2019/2018	2020/2019	2021/2020
Освоїли нову професію на підприємстві, осіб	42	31	68	59	-11	-79	-9
Освоїли другу професію на підприємстві, осіб	49	37			-12		
Підвищили кваліфікацію (через пункт підвищення кваліфікації підприємства), осіб	144	79			-65		
Підвищили кваліфікацію через учбовий заклад, осіб	93	48	62	209	-45	-31	147
Освоїли другу професію через учбовий комбінат, осіб	51	45			-6		
Разом	379	240	130	268	-139	-110	138

З метою розвитку компетенцій, необхідних для успішного функціонування сучасного виробництва, система розвитку персоналу АТ «ДнСЗ» забезпечує професійну підготовку робітників заводу. За 2018 рік на базі підприємства пройшли навчання та підвищили кваліфікацію 379 осіб, за 2019 рік 240 осіб. У 2019 році кількість працівників, що освоїли нову професію на підприємстві, зменшилася на 11 осіб, тих, що освоїли другу професію на підприємстві, зменшилася на 12 осіб, кількість працівників, що підвищили кваліфікацію (через пункт підвищення кваліфікації підприємства), зменшилася на 65 осіб, працівників, що підвищили кваліфікацію через учбовий заклад, зменшилася на 45 осіб, працівників, що освоїли другу професію через учбовий комбінат, знизилася на 6 осіб.

За 2020 рік на базі підприємства пройшли навчання та підвищили кваліфікацію 130 осіб, що на 110 осіб менше, ніж у 2019 році, при цьому чисельність працівників, що освоїли другу професію та підвищили кваліфікацію через пункт підвищення кваліфікації підприємства, зменшилася на 79 осіб, працівників, що освоїли другу професію та підвищили кваліфікацію через учбовий заклад, зменшилася на 31 особу.

За 2021 рік на базі підприємства пройшли навчання та підвищили кваліфікацію 268 осіб, що на 138 осіб більше, ніж у 2020 році, при цьому чисельність працівників, що освоїли другу професію та підвищили кваліфікацію через пункт підвищення кваліфікації підприємства, зменшилася на 9 осіб, а кількість працівників, що освоїли другу професію та підвищили кваліфікацію через учбовий заклад, зросла на 147 осіб.

Негативним було зменшення кількості працівників, які пройшли навчання та підвищили кваліфікацію, на 139 осіб у 2019 році і на 110 осіб у 2020 році, та позитивним є зростання чисельності таких працівників у 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 138 осіб.

На підприємстві працює система заохочування працівників за впровадження раціоналізаторських пропозицій при досягненні певного результату.

Освітня стратегія підприємства сприяє зростанню компетентності та активності робітників, підвищенню якості праці персоналу.

Для закріплення і мотивації робітників на заводі в 2019 році проводилися корпоративні заходи: екскурсія на бал хризантем в екопарк м. Харкова, молодіжна спартакіада, свято до Дня захисту дітей в присутності батьків – працівників заводу, новорічне корпоративне свято; в 2020 році організовувався відпочинок у вихідні дні - катання на ковзанах, плавання на байдарках, катання на квадрациклах для працівників заводу та членів їх сімей; в 2021 році проводилися такі культурно-масові заходи, як прогулянка на теплоході по Дніпру, відвідування Дніпропетровського академічного театру опери та балету та Дніпропетровського академічного театру драми та комедії для працівників заводу та членів їх сімей.

Соціальний пакет працівника заводу включає оздоровлення сімей на базі відпочинку і дітей працівників заводу в дитячих оздоровчих таборах, повноцінне харчування в їдальні заводу.

АТ «ДнСЗ» керується власним кодексом корпоративного управління, який прийнятий загальними зборами акціонерів 10.09.2018 р. в новий редакції та має назву «Принципи корпоративного управління АТ «ДнСЗ», текст якого розміщено на веб-сайті підприємства: www.dnsz.ua [31]; компанія не відхиляється від положень кодексу корпоративного управління.

2.6 Аналіз показників ефективності діяльності АТ «ДнСЗ»

Основними результатами діяльності підприємства є чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, валовий прибуток, прибуток від реалізації продукції, чистий прибуток. Ефективність роботи підприємства характеризують показники використання основних засобів, персоналу – фондівіддача, продуктивність праці. Основні результати діяльності АТ «ДнСЗ» та показники ефективності роботи підприємства представлені у таблиці 2.22.

Таблиця 2.22 – Показники ефективності діяльності АТ «ДнСЗ»

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	1522401	969985	1675478	1510914	-552416	705493	-164564
Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	884697	613165	959985	910899	-271532	346820	-49086
Валовий прибуток, тис. грн.	637704	356820	715493	600015	-280884	358673	-115478
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	996839	721789	1070587	1080854	-275050	348798	10267
Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	525562	248196	604891	430060	-277366	356695	-174831
Рентабельність продукції, %	52,72	34,39	56,50	39,79	-18,34	22,11	-16,71
Рентабельність продажів, %	34,52	25,59	36,10	28,46	-8,93	10,51	-7,64
Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	828	763	716	700	-65,00	-47,00	-16,00
Продуктивність праці, тис. грн./особу	1838,65	1271,28	2340,05	2158,45	-567,37	1068,78	-181,60
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	330328	466216,5	564781	552719,5	135888,5	98564,5	-12061,5
Фондовіддача, грн./грн.	4,61	2,08	2,97	2,73	-2,53	0,89	-0,23
Рентабельність основних засобів, %	159,10	53,24	107,10	77,81	-105,87	53,87	-29,29
Фондоозброєність праці, тис.грн/особу	398,95	611,03	788,80	789,60	212,08	177,77	0,80
Чистий прибуток, тис. грн.	441082	138463	462228	337708	-302619	323765	-124520

Сума чистого доходу від реалізації продукції зменшилася в 2019 році в порівнянні з 2018 роком на 552416 тис. грн., у 2020 році в порівнянні з 2019 роком вона зросла на 705493 тис. грн., у 2021 році в порівнянні з 2020 роком реалізована продукція зменшилася на 164564 тис. грн. Аналогічна динаміка і виробничої собівартості реалізованої продукції, і валового прибутку. Повна собівартість реалізованої продукції протягом 2019 року зменшилася на 275050 тис. грн., протягом 2020 року зросла на 348798 тис. грн. і протягом 2021 року збільшилася на 10267 тис. грн. Прибуток від реалізації продукції у 2019 році знизився на 277366 тис. грн., у 2020 році зріс на 356695 тис. грн., у 2021 році зменшився на 174831 тис. грн. Негативним є те, що у 2021 році при зменшенні чистого доходу від реалізації продукції зросла повна собівартість реалізованої продукції, що викликало зниження прибутку від реалізації продукції. Цей факт свідчить про необхідність збільшення підприємством обсягів реалізації продукції та зниження витрат виробничо-збутової діяльності.

Динаміка чистого доходу від реалізації продукції, повної собівартості, прибутку від реалізації продукції представлена на рисунку 2.7.

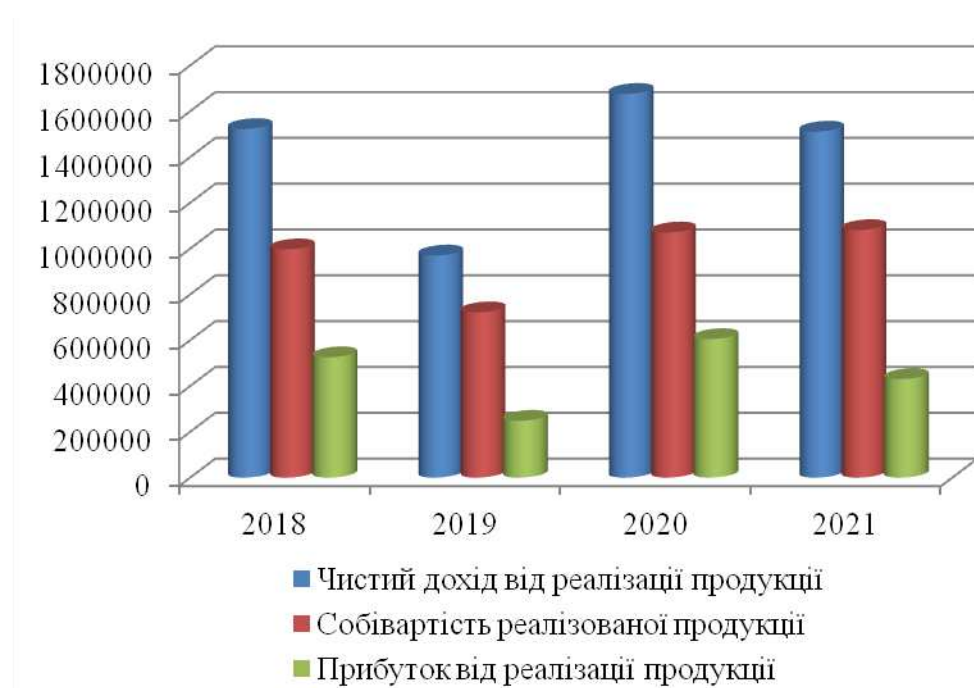

Рисунок 2.7 – Динаміка чистого доходу, собівартості, прибутку від реалізації продукції, тис. грн.

Середньооблікова чисельність працівників Ат «ДнСЗ» зменшувалася з кожним роком з 828 осіб у 2018 році до 700 осіб у 2021 році (рис. 2.8). Зменшення середньооблікової чисельності працівників обумовлено тенденцією до зниження обсягів виробництва продукції в останні роки.

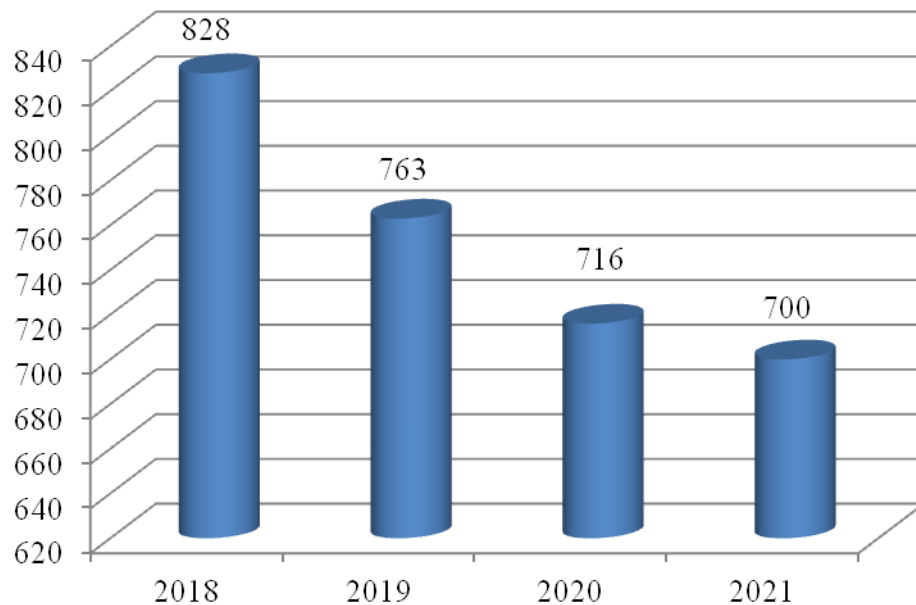

Рисунок 2.8 – Динаміка середньооблікової чисельності працівників, осіб

Середньорічна вартість основних засобів підприємства підвищувалася з 2018 року до 2020 року, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшилася на 12061,5 тис. грн. до рівня 552719,5 тис. грн. (рис. 2.9).

Продуктивність праці зменшилася у 2019 році на 567,37 тис. грн./особу, збільшилася у 2020 році на 1068,78 тис. грн./особу і знизилася у 2021 році на 181,60 тис. грн./особу (рис. 2.10). Фондовіддача зменшилася у 2019 році на 2,53 грн./грн., збільшилася у 2020 році на 0,89 грн./грн. і знизилася у 2021 році на 0,23 грн./грн. (рис. 2.11). Зміни продуктивності праці і фондовіддачі за останні 4 роки відображають динаміку чистого доходу від реалізації продукції підприємства.

Фондоозброєність праці щорічно зростала через збільшення середньорічної вартості основних засобів та зниження середньооблікової чисельності персоналу. У 2019 році вона зросла на 212,08 тис. грн./особу, у 2020 році – на 177,77 тис. грн./особу, у 2021 році – на 0,80 тис. грн./особу.

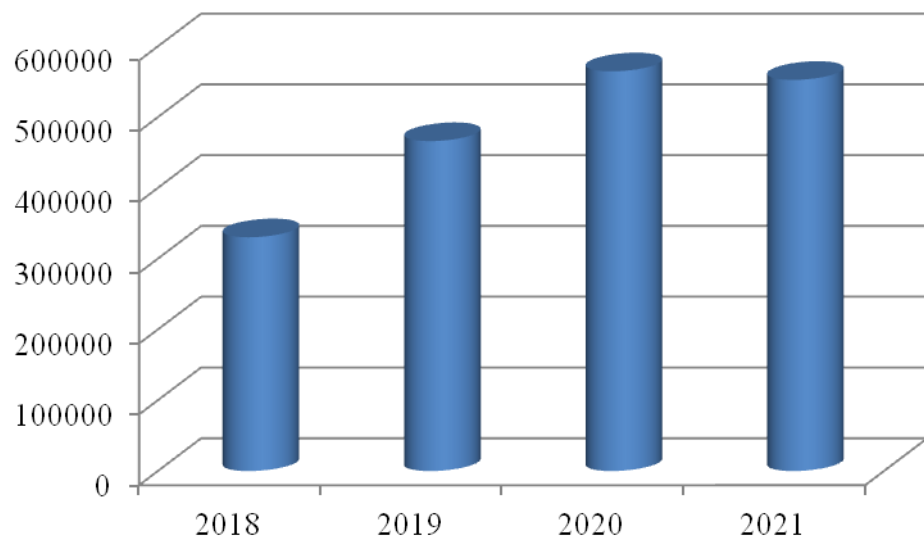

Рисунок 2.9 – Динаміка середньорічної вартості основних засобів, тис. грн.

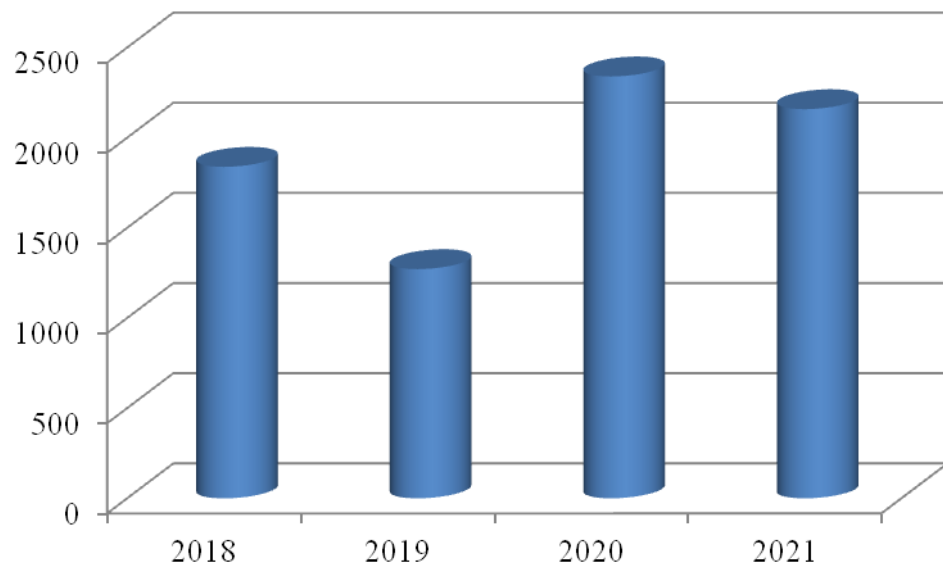

Рисунок 2.10 – Динаміка продуктивності праці, тис. грн./особу

Зменшення продуктивності праці і фондovіддачі у 2021 році свідчить про зниження ефективності використання персоналу і основних засобів підприємства. Позитивним є щорічне збільшення фондоозброєності праці, яке свідчить про підвищення озброєності працівників підприємства основними засобами.

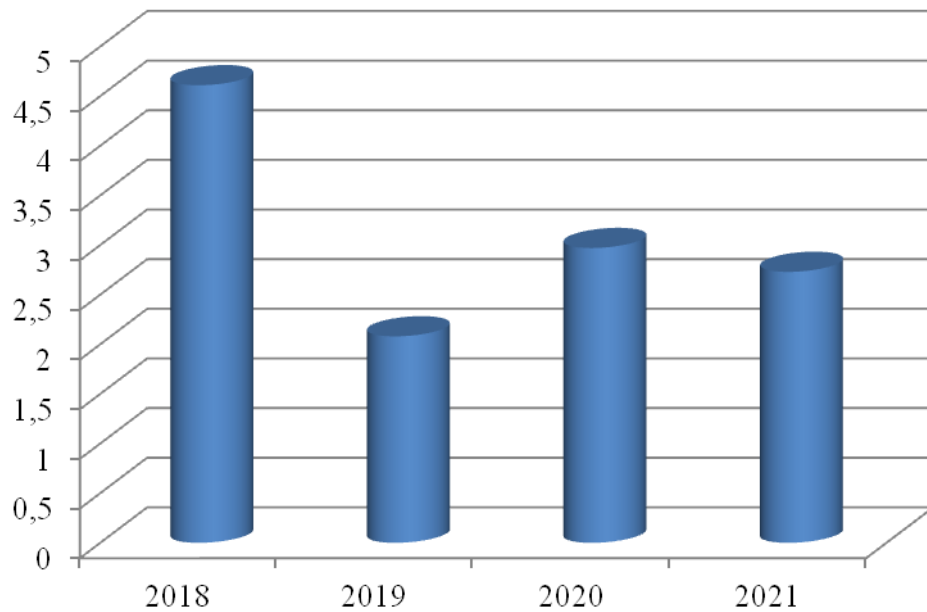

Рисунок 2.11 – Динаміка фондівіддачі, грн./грн.

Відповідно до зміни прибутку від реалізації продукції, у 2020 році зростали, а у 2019 році та в 2021 році знижувалися показники рентабельності продукції, продажів та основних засобів. Навіть після зниження у 2021 році рівень всіх показників рентабельності високий. У 2021 році рентабельність продукції зменшилася на 16,71 % і склала 39,79 %, рентабельність продажів знизилася на 7,64 % і досягла рівня 28,46 %, рентабельність основних засобів зменшилася на 29,29 % і склала 77,81 %.

В цілому динаміка по прибуткам свідчить про зменшення валового прибутку, прибутку від реалізації продукції і чистого прибутку підприємства у 2019 році і в 2021 році. Чистий прибуток у 2019 році в порівнянні з попереднім роком зменшився на 302619 тис. грн., а у 2020 році в порівнянні з 2019 роком збільшився на 323765 тис. грн., у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився на 124520 тис. грн.

Таким чином, можна зробити висновки, що АТ «ДнСЗ» – підприємство прибуткове з високими рівнями прибутків та високими показниками рентабельності, але ефективність діяльності підприємства у 2019 році і в 2021 році знижувалася, про що свідчить зменшення чистого доходу, прибутків, показників рентабельності, продуктивності праці, фондівіддачі.

2.7 Аналіз фінансових результатів діяльності АТ «ДнСЗ»

Фінансові результати діяльності підприємства – це його доходи, витрати та прибутки, які представлені у даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати». Фінансові результати АТ «ДнСЗ» представлені у таблиці 2.23.

Результати аналізу свідчать, що всі фінансові результати АТ «ДнСЗ» зменшувалися у 2019 році і в 2021 році та зростали у 2020 році. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2019 році в порівнянні з 2018 роком зменшився на 345674 тис. грн., а у 2020 році в порівнянні з 2019 роком збільшився на 339646 тис. грн., у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився на 74625 тис. грн. Чистий прибуток найбільше знизився у 2019 році – на 302619 тис. грн., його збільшення у 2020 році на 323765 тис. грн. дозволило досягти рівня 2018 року і навіть трошки більше, зменшення чистого прибутку у 2021 році не так значне, як у 2019 році, – на 124520 тис. грн. Таким чином, чистий фінансовий результат АТ «ДнСЗ» у 2021 році склав 337708 тис. грн.

Динаміка чистого прибутку підприємства представлена на рисунку 2.12.

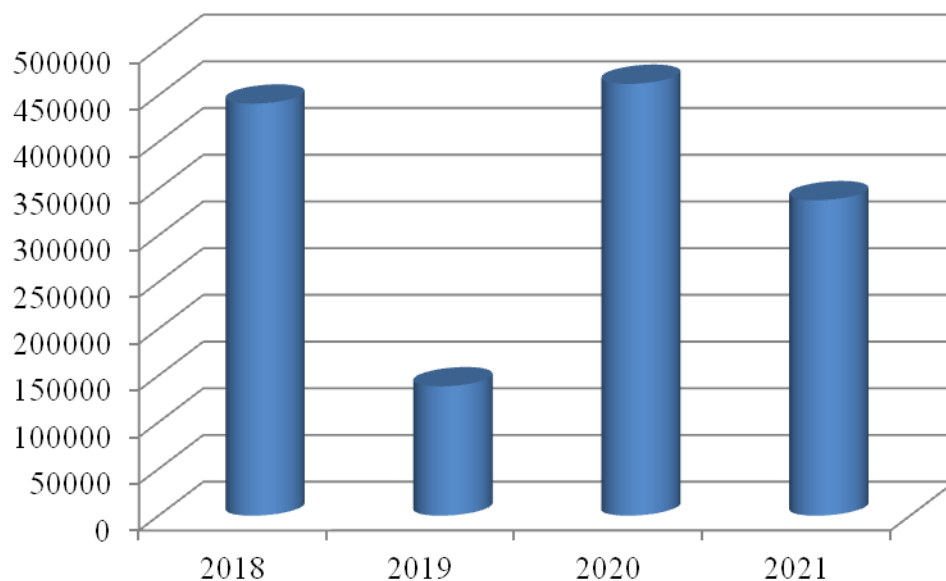

Рисунок 2.12 – Динаміка чистого прибутку, тис. грн.

Таблиця 2.23 – Аналіз фінансових результатів АТ «ДнСЗ» за 2018-2021 рр., тис. грн.

Найменування показника	Код рядка	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення (+/-)		
						2019/2018	2020/2019	2021/2020
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	2000	1522401	969985	1675478	1510914	-552416	705493	-164564
Собівартість реалізованої продукції	2050	884697	613165	959985	910899	-271532	346820	-49086
Валовий:								
- прибуток	2090	637704	356820	715493	600015	-280884	358673	-115478
Інші операційні доходи	2120	65663	28141	103870	75852	-37522	75729	-28018
Адміністративні витрати	2130	83005	76147	75579	131978	-6858	-568	56399
Витрати на збут	2150	29137	32477	35023	37977	3340	2546	2954
Інші операційні витрати	2180	62035	92821	185599	57375	30786	92778	-128224
Фінансовий результат від операційної діяльності:								
- прибуток	2190	529190	183516	523162	448537	-345674	339646	-74625
Інші фінансові доходи	2220	8892	24570	70842	12068	15678	46272	-58774
Інші доходи	2240	8923	4903	58531	20048	-4020	53628	-38483
Фінансові витрати	2250	1935	40922	44389	62422	38987	3467	18033
Інші витрати	2270	4414	3279	9023	5866	-1135	5744	-3157
Фінансовий результат до оподаткування:								
- прибуток	2290	540656	168788	599123	412365	-371868	430335	-186758
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	99574	30325	136895	74657	-69249	106570	-62238
Чистий фінансовий результат:								
- прибуток	2350	441082	138463	462228	337708	-302619	323765	-124520

Таким чином, аналіз фінансових результатів діяльності АТ «ДнСЗ» показав, що підприємство у 2019 році і в 2021 році погіршило результати діяльності. Для покращення ситуації на підприємстві необхідно розширення ринків збуту, розширення асортименту продукції, збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції з метою підвищення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції.

2.8 Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану підприємства здійснюється на основі використання документів фінансової звітності – балансу та звіту про фінансові результати.

Горизонтальний і вертикальний аналіз балансу АТ «ДнСЗ» представлені у таблиці 2.24 і 2.25. Горизонтальний аналіз полягає у вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. Вертикальний аналіз заснований на дослідженні питомої ваги (частки) окремих показників.

Валюта балансу АТ «ДнСЗ» з кожним роком зростала, найбільше у 2020 році – на 301884 тис. грн. Аналіз активів підприємства показує, що в їх складі необоротні активи у 2019 році зросли на 137479 тис. грн., у 2020 році зменшилися на 10640 тис. грн. і в 2021 році зменшилися на 14571 тис. грн., а оборотні активи щорічно зростали: у 2019 році на 15307 тис. грн, у 2020 році на 312524 тис. грн., у 2021 році на 113811 тис. грн. У складі необоротних активів найбільшу величину мають основні засоби, їх рівень у 2019 році зріс на 202199 тис. грн., у 2020 році зменшився на 5070 тис. грн. і в 2021 році зменшився на 19053 тис. грн. У складі оборотних активів найбільший рівень мають поточні фінансові інвестиції; вони щорічно зростали: у 2019 році на 62956 тис. грн, у 2020 році на 267395 тис. грн., у 2021 році на 6604 тис. грн. Також високий рівень запасів, які у 2019 році збільшилися на 14309 тис. грн., у 2020 році зменшилися на 16492 тис. грн., у 2021 році зросли на 52308 тис. грн.

Таблиця 2.24 – Горизонтальний і вертикальний аналіз балансу на кінець року

Актив	Код рядка	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи:								
залишкова вартість	1000	5225	6371	8710	6586	1146	2339	-2124
первісна вартість	1001	11537	13717	17212	18824	2180	3495	1612
накопичена амортизація	1002	6312	7346	8502	12238	1034	1156	3736
Основні засоби:						0	0	0
залишкова вартість	1010	365117	567316	562246	543193	202199	-5070	-19053
первісна вартість	1011	893278	1002631	1041891	1066194	109353	39260	24303
знос	1012	528161	435315	479645	523001	-92846	44330	43356
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	1406	1941	1941	1841	535	0	-100
Інші необоротні активи	1090	138742	72341	64432	71038	-66401	-7909	6606
Усього за розділом I	1095	510490	647969	637329	622758	137479	-10640	-14571
II. Оборотні активи						0	0	0
Запаси	1100	305394	319703	303211	355519	14309	-16492	52308
Виробничі запаси	1101	211357	177602	242935	289913	-33755	65333	46978
Незавершене виробництво	1102	81414	141793	55132	62049	60379	-86661	6917
Готова продукція	1103	12515	0	4899	3309	-12515	4899	-1590
Товари	1104	108	308	245	248	200	-63	3
Дебіторська заборгованість за продукцію	1125	309864	339170	335640	390327	29306	-3530	54687
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	122679	11957	45958	76813	-110722	34001	30855
з бюджетом	1135	34346	57332	415	130	22986	-56917	-285
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	18880	16686	31421	25020	-2194	14735	-6401
Поточні фінансові інвестиції	1160	245944	308900	576295	582899	62956	267395	6604
Гроші та їх еквіваленти	1165	62504	61258	124740	88864	-1246	63482	-35876
Інші оборотні активи	1190	312	224	10074	21993	-88	9850	11919
Усього за розділом II	1195	1099923	1115230	1427754	1541565	15307	312524	113811
Баланс	1300	1610413	1763199	2065083	2164323	152786	301884	99240

Продовження таблиці 2.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Пасив								
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	2673	2673	2673	2673	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	2705	2705	2489	2705	0	-216
Резервний капітал	1415	668	668	668	668	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1460139	1598602	1839363	1897205	138463	240761	57842
Усього за розділом I	1495	1463480	1604648	1845409	1903035	141168	240761	57626
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	23314	22268	31050	425420	-1046	8782	394370
Пенсійні зобов'язання	1505	20360	24635	23417	20907	4275	-1218	-2510
Довгострокові кредити банків	1510	8951	0	0	0	-8951	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	67178	63676	72109	67178	-3502	8433
Усього за розділом II	1595	52625	114081	118143	135558	61456	4062	17415
III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	2937	3501	5827	2937	564	2326
товари, роботи, послуги	1615	40682	11219	12126	12067	-29463	907	-59
розрахунками з бюджетом	1620	19099	5737	49585	66380	-13362	43848	16795
розрахунками зі страхування	1625	1569	1527	2105	1694	-42	578	-411
розрахунками з оплати праці	1630	5354	5207	6737	7451	-147	1530	714
одержаними авансами	1635	4572	801	11246	6205	-3771	10445	-5041
розрахунками з учасниками	1640	1699	106	1570	96	-1593	1464	-1474
Поточні забезпечення	1660	18539	15442	10039	20364	-3097	-5403	10325
Інші поточні зобов'язання	1690	2794	1494	4622	5646	-1300	3128	1024
Усього за розділом III	1695	94308	44470	101531	125730	-49838	57061	24199
Баланс	1900	1610413	1763199	2065083	2164323	152786	301884	99240

Таблиця 2.25 – Вертикальний аналіз балансу на кінець року

Актив	Код ряд-ка	Струк тура 2018 рік, %	Струк тура 2019 рік, %	Струк тура 2020 рік, %	Струк тура 2021 рік, %	Відх по структ 2019 від 2018, %	Відх по структ 2020 від 2019, %	Відх по структ 2021 від 2020, %
Актив								
I. Необоротні активи	1095	31,70	36,75	30,86	28,77	5,05	-5,89	-2,09
II. Оборотні активи	1195	68,30	63,25	69,14	71,23	-5,05	5,89	2,09
Баланс	1300	100	100	100	100	0	0	0
Пасив								
I. Власний капітал	1495	90,88	91,01	89,36	87,93	0,13	-1,65	-1,43
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595	3,27	6,47	5,72	6,26	3,20	-0,75	0,54
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1695	5,85	2,52	4,92	5,81	-3,33	2,40	0,89
Баланс	1900	100	100	100	100	0	0	0

У структурі активів питома вага оборотних активів вища, ніж питома вага необоротних активів.

Питома вага оборотних активів збільшувалася з 63,25 % на кінець 2019 року до 71,23 % на кінець 2021 року. У структурі пасивів переважає власний капітал, але його питома вага зменшилася з 91,01 % на кінець 2019 року до 87,93 % на кінець 2021 року. Питома вага позикових засобів низька, питома вага довгострокових зобов'язань і забезпечень зросла з 5,72 % на кінець 2020 року до 6,26 % на кінець 2021 року, питома вага поточних зобов'язань і забезпечень зросла з 2,52 % на кінець 2019 року до 5,81 % на кінець 2021 року.

Слід зазначити, що у випадку досліджуваного підприємства основним джерелом формування майна підприємства є власний капітал. Висока питома вага власного капіталу є ознакою високої фінансової стійкості підприємства. На підприємстві спостерігається зростання величини власного капіталу в абсолютному виразі, а зменшення його питомої ваги незначне і суттєво не впливає на зміну фінансової стійкості АТ «ДнСЗ», так як сама частка власного капіталу доволі висока (більше 87 %).

Для оцінки фінансового стану підприємства в першу чергу слід проаналізувати його фінансову стійкість. Для аналізу рівня фінансової стійкості АТ «ДнСЗ» необхідно розрахувати коефіцієнти, що характеризують взаємозв'язок між джерелами формування засобів підприємства і структурою вкладень.

Результати розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «ДнСЗ» представлені у таблиці 2.26.

Таблиця 2.26 - Коефіцієнти фінансової стійкості на кінець року

Показник	Оптим. значення	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Коефіцієнт фінансової автономії (ВК/ВБ)	> 0,5	0,909	0,910	0,894	0,879	0,001	-0,016	-0,014
Коефіцієнт структури капіталу (ПК/ВБ)	< 0,5	0,091	0,090	0,106	0,121	-0,001	0,016	0,014
Коефіцієнт фінансового ризику (ПК/ВК)	≤ 0,5	0,100	0,099	0,119	0,137	-0,002	0,020	0,018

АТ «ДнСЗ» має дуже високий коефіцієнт фінансової автономії, який хоч і зменшується протягом останніх 2-х років до 0,879, але має високий рівень (набагато вище критичного значення 0,5), що говорить про високу фінансову стійкість, стабільність компанії і її незалежність від зовнішніх кредиторів. Протягом 2020 року цей показник знизився на 0,016, а протягом 2021 року – на 0,014, але знаходиться значно вище нормативного значення. В ці роки спостерігається незначне і не критичне підвищення коефіцієнту фінансового ризику – на 0,02 і 0,018 відповідно.

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «ДнСЗ» представлена на рисунку 2.13.

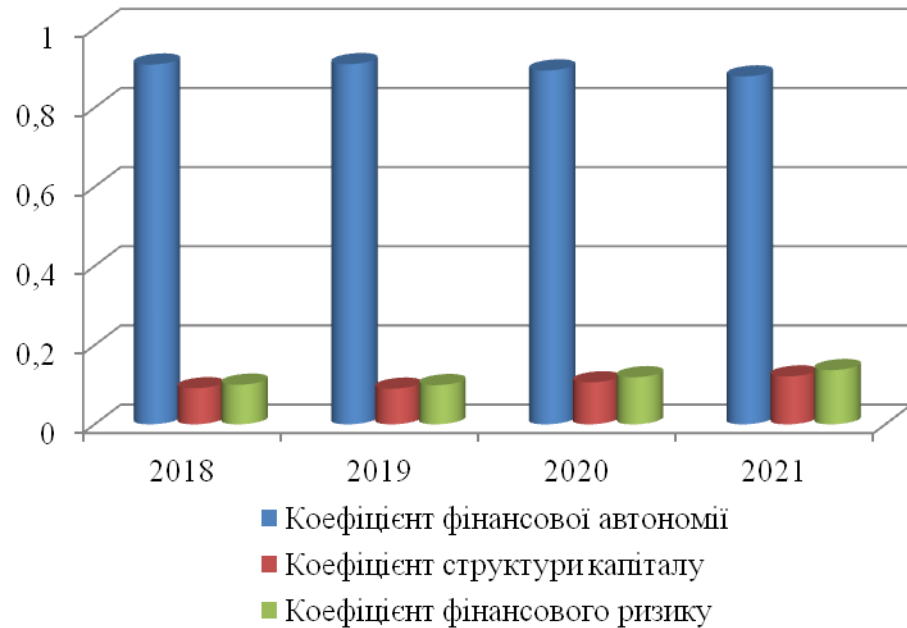

Рисунок 2.13 – Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «ДнСЗ» на кінець року

Крім аналізу фінансової стійкості у діагностиці фінансового стану підприємства важливою є оцінка ліквідності і платоспроможності, яка характеризує можливість підприємства у своєчасному і повному здійсненні розрахунків по короткострокових зобов'язаннях перед контрагентами.

Для більш детального аналізу ліквідності застосовуються фінансові коефіцієнти абсолютної, швидкої і поточної ліквідності, результати розрахунку яких наведено в таблиці 2.27.

Так як величина поточних зобов'язань на підприємстві не висока, то коефіцієнти поточної, швидкої і абсолютної ліквідності в АТ «ДнСЗ» знаходяться вище визнаного нормального рівня на кінець всіх останніх років. При цьому за 2020-2021 роки показники ліквідності знизилися. У 2020 році коефіцієнт поточної ліквідності зменшився на 11,016, коефіцієнт швидкої ліквідності – на 6,907, коефіцієнт абсолютної ліквідності – на 1,419. У 2021 році коефіцієнт поточної ліквідності зменшився на 1,801, коефіцієнт швидкої ліквідності – на 1,719, коефіцієнт абсолютної ліквідності – на 1,562.

Таблиця 2.27 – Коефіцієнти ліквідності АТ «ДнСЗ» на кінець року

Показники	Рекомендоване значення	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Коефіцієнт поточної ліквідності	>1; 1,0-2,0	11,663	25,078	14,062	12,261	13,415	-11,016	-1,801
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5-1,0	8,422	17,884	10,977	9,258	9,462	-6,907	-1,719
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0; 0,25-0,5	3,271	8,324	6,905	5,343	5,053	-1,419	-1,562

Динаміка показників ліквідності АТ «ДнСЗ» представлена на рисунку 2.14.

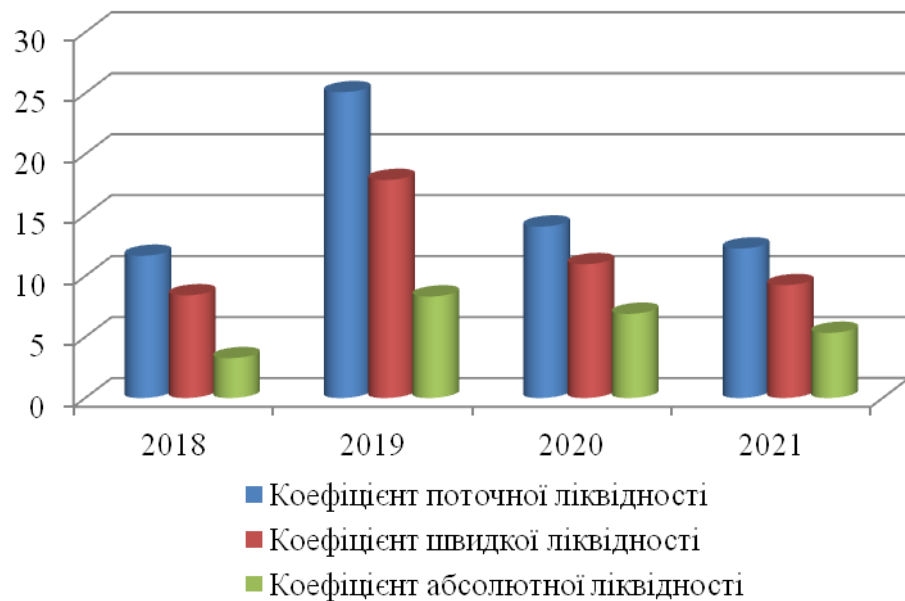

Рисунок 2.14 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності на кінець року

Всі коефіцієнти на кінець 2021 року залишаються значно вищими рекомендованих норм: коефіцієнт поточної ліквідності 12,261, коефіцієнт швидкої ліквідності 9,258, коефіцієнт абсолютної ліквідності 5,343, що свідчить про високу ліквідність досліджуваного підприємства.

Здійснений аналіз показав, що АТ «ДнСЗ» має високі показники фінансової стійкості і ліквідності.

Для оцінки фінансового стану підприємства слід здійснити також діагностику його ділової активності. Для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства, як правило, використовують коефіцієнти оборотності. Розрахунок основних показників ділової активності АТ «ДнСЗ» на представлений в таблиці 2.28.

Таблиця 2.28 – Коефіцієнти ділової активності АТ «ДнСЗ»

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Реалізована продукція	1522401	969985	1675478	1510914	-552416	705493	-164564
Собівартість продукції	884697	613165	959985	910899	-271532	346820	-49086
Активи	1512949,5	1686806	1914141	2114703	173856,5	227335	200562
Оборотні активи	1038664,5	1107577	1271492	1484660	68912	163915,5	213167,5
Запаси	243919,5	312548,5	311457	329365	68629	-1091,5	17908
Коефіцієнт оборотності активів	1,006	0,575	0,875	0,714	-0,431	0,300	-0,161
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,466	0,876	1,318	1,018	-0,590	0,442	-0,300
Коефіцієнт оборотності запасів	3,627	1,962	3,082	2,766	-1,665	1,120	-0,316

Коефіцієнт оборотності активів зменшився у 2019 році на 0,431 оберти, зріс у 2020 році на 0,3 оберти та зменшився у 2021 році на 0,161 оберти. Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився у 2019 році на 0,59 оберти, зріс у 2020 році на 0,442 оберти та зменшився у 2021 році на 0,3 оберти. Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився у 2019 році на 1,665 оберти, зріс у 2020 році на 1,12 оберти та зменшився у 2021 році на 0,316 оберти.

Динаміка коефіцієнтів оборотності свідчить про зниження ділової активності підприємства у 2019 році і в 2021 році, що відбулося через зниження реалізованої продукції АТ «ДнСЗ».

Динаміка коефіцієнтів оборотності представлена на рисунку 2.15.

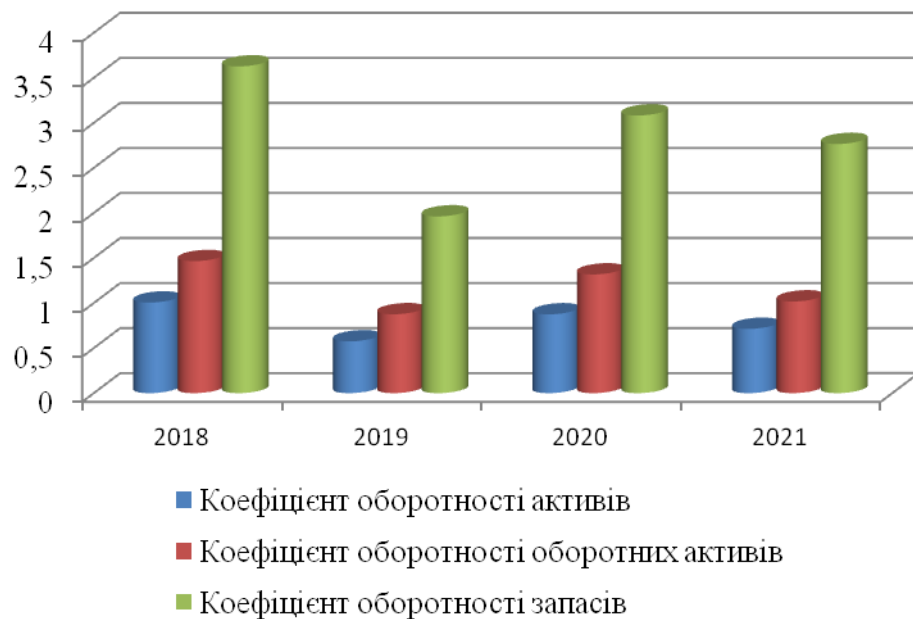

Рисунок 2.15 – Динаміка коефіцієнтів оборотності

Аналіз фінансового стану АТ «ДнСЗ» за 2018-2021 роки показав, що основним джерелом формування майна і фінансування є власний капітал, фінансова стійкість і ліквідність підприємства дуже високі, ділова активність знизилася у 2019 році і в 2021 році. В цілому АТ «ДнСЗ» має гарний фінансовий стан.

2.9 Аналіз показників рентабельності АТ «ДнСЗ»

Для оцінки ефективності діяльності АТ «ДнСЗ» необхідно співставити прибутки з витратами, тобто здійснити аналіз показників рентабельності підприємства. Результати аналізу рентабельності представлені в таблиці 2.29.

Динаміка показників рентабельності наведена на рисунку 2.16.

Результати аналізу показників рентабельності АТ «ДнСЗ» свідчать, що всі показники рентабельності підприємства зменшуються у 2019 році та в 2021 році. Рентабельність сукупного, власного капіталу та чиста рентабельність продажів мають нижчі рівні, ніж інші показники рентабельності, так як вони розраховані на основі чистого прибутку підприємства, який має нижчий рівень, ніж інші прибутки. Високі рівні валової рентабельності продажів і валової рентабельності виробництва обумовлені тим, що вони розраховані на основі валового прибутку, рівень якого найвищий серед прибутків підприємства.

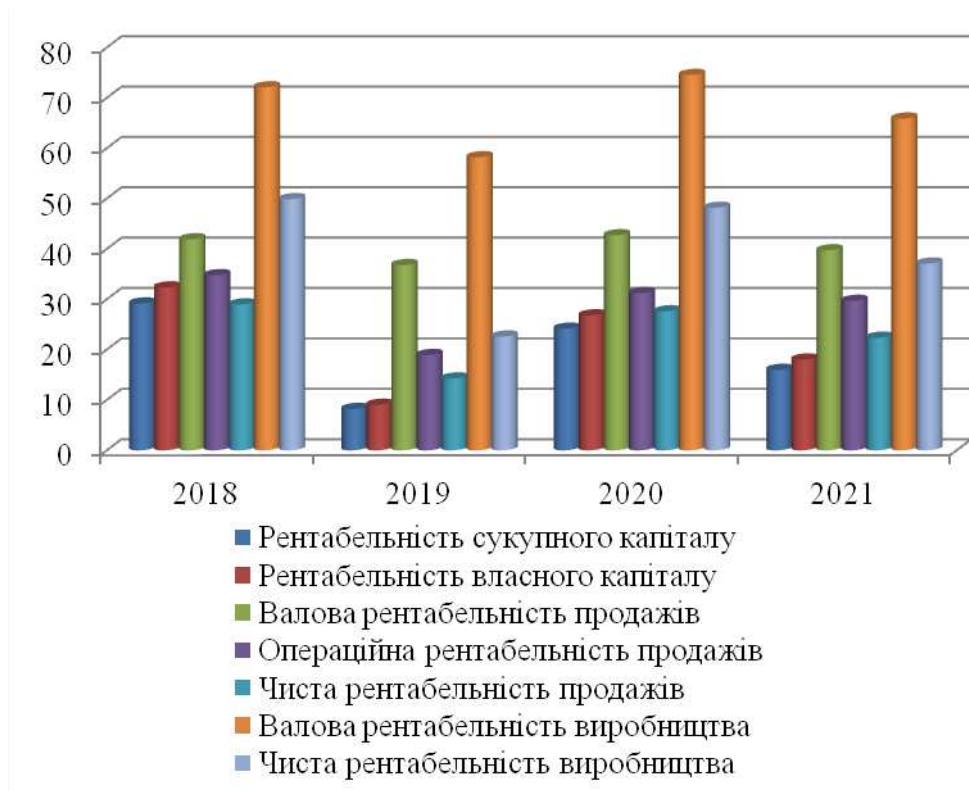

Рисунок 2.16 – Динаміка коефіцієнтів рентабельності АТ «ДнСЗ», %

Таблиця 2.29 – Аналіз показників рентабельності АТ «ДнСЗ» за 2018-2021 рр., тис. грн.

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019/2018 +/-	2020/2019 +/-	2021/2020 +/-
Середньорічний сукупний капітал	1512949,5	1686806	1914141	2114703	173856,5	227335	200562
Середньорічний власний капітал	1363855	1534064	1725028,5	1874222	170209	190964,5	149193,5
Чистий дохід від реалізації продукції	1522401	969985	1675478	1510914	-552416	705493	-164564
Виробнича собівартість реалізованої продукції	884697	613165	959985	910899	-271532	346820	-49086
Валовий прибуток	637704	356820	715493	600015	-280884	358673	-115478
Прибуток від операційної діяльності	529190	183516	523162	448537	-345674	339646	-74625
Чистий прибуток	441082	138463	462228	337708	-302619	323765	-124520
Рентабельність сукупного капіталу	29,15	8,21	24,15	15,97	-20,95	15,94	-8,18
Рентабельність власного капіталу	32,34	9,03	26,80	18,02	-23,31	17,77	-8,78
Валова рентабельність продажів	41,89	36,79	42,70	39,71	-5,10	5,92	-2,99
Операційна рентабельність продажів	34,76	18,92	31,22	29,69	-15,84	12,31	-1,54
Чиста рентабельність продажів	28,97	14,27	27,59	22,35	-14,70	13,31	-5,24
Валова рентабельність виробництва	72,08	58,19	74,53	65,87	-13,89	16,34	-8,66
Чиста рентабельність виробництва	49,86	22,58	48,15	37,07	-27,28	25,57	-11,08

Значне зменшення показників рентабельності у 2019 році пов'язане з суттєвим зниженням прибутків АТ «ДнСЗ»; так, рентабельність сукупного капіталу знизилася на 20,95 %, рентабельність власного капіталу – на 23,31 %, валова рентабельність продажів – на 5,1 %, операційна рентабельність продажів – на 15,84 %, чиста рентабельність продажів – на 14,7 %, валова рентабельність виробництва – на 13,89 %, чиста рентабельність виробництва – на 27,28 %. У 2020 році показники рентабельності зростали. Зменшення показників рентабельності у 2021 році не таке значне, як у 2019 році, що пов'язано з не таким вже суттєвим зниженням прибутків АТ «ДнСЗ», так, рентабельність сукупного капіталу знизилася на 8,18 %, рентабельність власного капіталу – на 8,78 %, валова рентабельність продажів – на 2,99 %, операційна рентабельність продажів – на 1,54 %, чиста рентабельність продажів – на 5,24 %, валова рентабельність виробництва – на 8,66 %, чиста рентабельність виробництва – на 11,08 %.

Рівні рентабельності у АТ «ДнСЗ» високі, але зниження прибутковості підприємства говорить про необхідність вживання заходів з підвищення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції підприємства, яке за умов оптимальних витрат сприятиме підвищенню рівнів прибутків підприємства, що в свою чергу дозволить збільшити показники рентабельності.

Таким чином, прибутковість діяльності АТ «ДнСЗ» суттєво зменшилася у 2019 році, потім зросла у 2020 році до рівнів, співставних з 2018 роком, та дещо зменшилася у 2021 році.

3 РОЗРОБКА ЗАХОДІВ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ СТІЛОЧНИЙ ЗАВОД»

3.1 Перспективи розвитку підприємства

В останні роки підприємством АТ «ДнСЗ» була розроблена та освоєна значна кількість нових видів продукції – як для вітчизняних ринків, так і для ринків країн СНД, Євросоюзу та Близького Сходу.

Споживачі висувають постійно нові вимоги до продукції підприємства і компанія їх враховує. Така швидка реакція на зміни попиту дозволяє забезпечувати гарний імідж підприємства та розширювати географію поставок.

У планах підприємства є розробка і освоєння нових моделей стрілочних переводів і хрестовин для ринку Євросоюзу, розробка перспективних стрілочних переводів нового покоління для ринку України, а також модернізація кількох десятків проєктів стрілочних переводів. Створення нових магістральних коридорів до Європи передбачає вкладання елементів верхньої будови колії виробництва АТ «ДнСЗ», що спонукає до розробки нових сучасних залізничних конструкцій.

На основі позитивного дозвіду поставок (пробні постачання за кордон підкладок, виготовлених методом лиття, переростають в постійні замовлення на нові види підкладок; разові постачання окремих хрестовин та рейок рамних з вістряками для німецьких залізниць стали серійною продукцією АТ «ДнСЗ») можна стверджувати, що співпраця з постійними замовниками на нові вироби (Прибалтика, Туреччина, Німеччина, Азербайджан, Грузія) продовжиться. Важливим перспективним регіоном є Близький Схід, основним споживачем на якому є Туреччина, тому гарним знаком для підприємства є збереження цього ринку. Ще для підприємства важливим є використання всіх можливостей щодо розвитку співробітництва і здійснення

поставок до країн Євросоюзу, зокрема до Німеччини, Естонії, Іспанії, Латвії. Замовники Єгипту, Індонезії та Турції найбільший інтерес виявляють до хрестовин, а приваблює цих клієнтів те, що завод бере замовлення в ескізах, розробляє конструкторську документацію, виготовляє виріб та навіть виконує замовлення по зміцненню поверхні кочення. Також прослідковується тенденція до зростання потреби залізничних структур промислових підприємств щодо вкладання стрілочних переводів на залізобетонні бруси, тому попередні замовлення на проекти стрілочних переводів типу Р65 марок 1/7 та 1/9 по переобладнанню дерев'яної підрейкової основи на залізобетонну дають позитивні надії на розвиток і цього напрямку. Найважливішим ринком для АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» є ринок України, тому для менеджменту підприємства найпершим завданням є докласти всіх можливих зусиль для збереження за собою лідируючих позицій на цьому ринку.

Перевагами АТ «ДнСЗ» є те, що підприємство займається оновленням продукції, розширенням номенклатури і асортименту продукції, модернізацією існуючих видів продукції, підвищенням якості продукції з метою задоволення потреб замовників, для чого здійснювало своєчасне технічне переоснащення виробництва, модернізацію обладнання та ін.

Щодо перспектив подальшого розвитку підприємства стратегічними завданнями, які ставить перед собою АТ «ДнСЗ», є:

- втримання і зміцнення позицій підприємства на традиційних ринках і подальше розширення географії продажів;
- розвиток продуктового портфелю;
- ефективна інвестиційна політика;
- підвищення ефективності виробництва та збереження низької собівартості.

Тільки впровадження нових сучасних видів продукції, модернізація існуючих проектів та оновлення технології виготовлення дає змогу промислового підприємству успішно просуватися вперед.

3.2 Обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності АТ «ДнСЗ»

Протягом останніх років у АТ «ДнСЗ» була розроблена та освоєна велика кількість нових видів виробів та деталей, підприємство також успішно займається модернізацією продукції.

Приймаючи до уваги зростаючі вимоги існуючих клієнтів, а також враховуючи потреби споживачів з метою залучення нових клієнтів підприємство здійснює маркетингові дослідження ринку та оптимізує географію поставок. Виявлена перспективність розробки і освоєння нових моделей стрілочних переводів і хрестовин для ринку Євросоюзу, розробки стрілочних переводів нового покоління для ринку України, а також модернізації певних проєктів стрілочних переводів, окремих хрестовин та інших деталей верхньої будови колії.

Дослідження ринку показало, що перспективними товарами на теперішній час є стрілочні переводи типів 60E1, 54E1 і 49E1 для європейського і азіатського ринків, а також комплектуючі для цих стрілочних переводів, нові типи трамвайних стрілочних переводів, магістральні стрілочні переводи для високошвидкісного руху з безперервною поверхнею кочення. Були здійснені поставки цих стрілочних переводів в де-які країни нахталт Німеччини, Латвії, Турції, партії замовлень пройшли там успішне випробування при використанні на європейських і азіатських коліях, що відкриває можливості їх використання і на інших ринках.

Стрілочні переводи використовуються для переведення рухомого складу з однієї колії на іншу. Кожен стрілочний перевід складається із трьох основних частин: самої стрілки, куди входять два вістряки зі з'єднувальними тягами, дві рамних рейки та перевідний механізм; хрестовинної частини, куди входять хрестовина і два контррельса; з'єднувальних колій між стрілкою та хрестовиною (перевідна крива).

Стрілочний перевід представлений на рисунку 3.1.

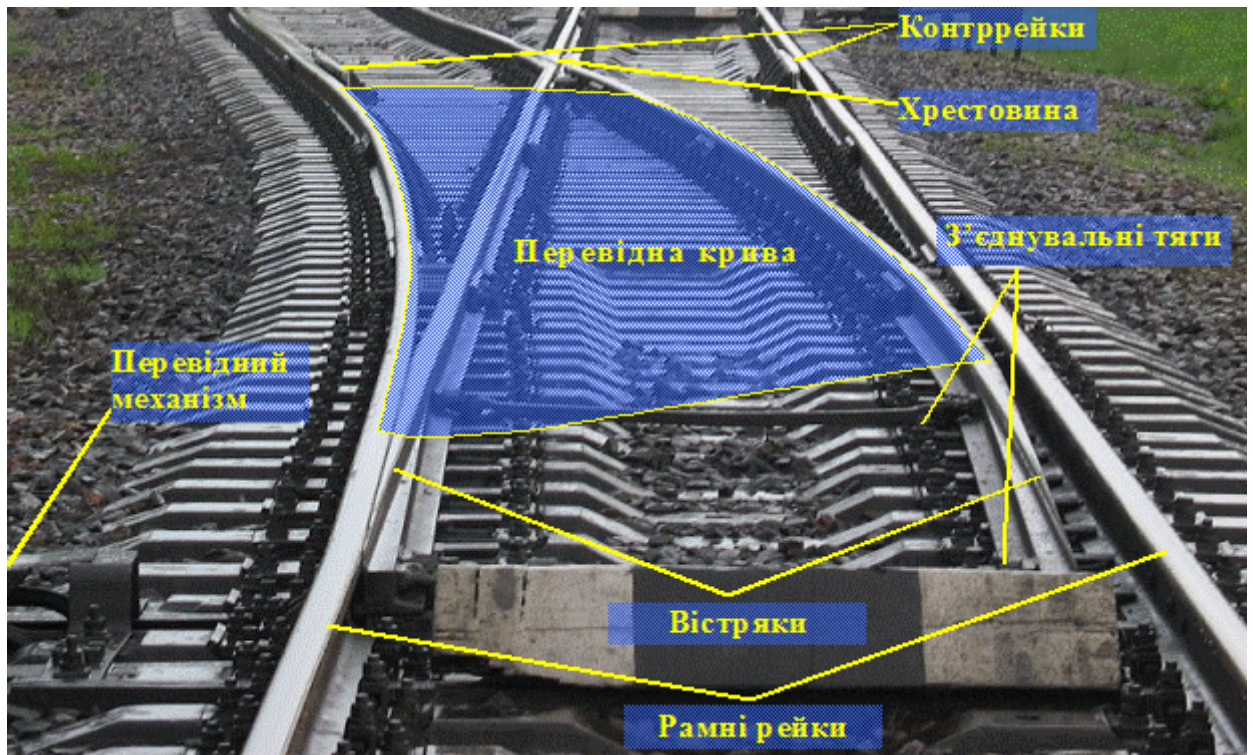

Рисунок 3.1 – Стрілочний перевід

Пропонуємо збільшити виробництво стрілочних переводів 60E1, 54E1 і 49E1 для реалізації на нові ринки (Естонія, Іспанія, Швейцарія тощо) загальним обсягом 1200 тон на рік.

Оптова ціна на експорт стрілочного переводу 60E1 складає 53880 грн, стрілочного переводу 54E1 складає 46520 грн. і стрілочного переводу 49E1 складає 50670 грн. Повна собівартість реалізації стрілочного переводу 60E1 складає 39986 грн, стрілочного переводу 54E1 складає 34412 грн. і стрілочного переводу 49E1 складає 37319 грн.

Прибуток, отриманий від реалізації стрілочних переводів розраховується за формулою:

$$P_{cп} = (Ц_{cп} - C_{cп}) \cdot O_{cп} \quad (3.1)$$

де $Ц_{cп}$ – оптова ціна реалізації стрілочних переводів, грн.;

$C_{cп}$ – собівартість реалізації стрілочного переводу, грн.;

Ocn – обсяг реалізації стрілочних переводів, тон.

Прибуток, отриманий від реалізації стрілочних переводів 60E1, складе:

$$P_{cn60E1} = (53880 - 39986) \cdot 550 = 7641700 \text{ тис.грн.} \approx 7642 \text{ тис.грн.}$$

Прибуток, отриманий від реалізації стрілочних переводів 54E1, складе:

$$P_{cn54E1} = (46520 - 34412) \cdot 280 = 3390240 \text{ грн.} \approx 3390 \text{ тис.грн.}$$

Прибуток, отриманий від реалізації стрілочних переводів 49E1, складе:

$$P_{cn49E1} = (50670 - 37319) \cdot 370 = 4939870 \text{ грн.} \approx 4940 \text{ тис.грн.}$$

Сумарно прибуток від реалізації стрілочних переводів 60E1, 54E1, 49E1 на нові ринки збуту становитиме:

$$P_{cn} = 7642 + 3390 + 4940 = 15972 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, ефект від збільшення виробництва стрілочних переводів 60E1, 54E1 і 49E1 для реалізації на нові ринки (Естонія, Іспанія, Швейцарія тощо) загальним обсягом 1200 тон на рік складе 15972 тис. грн. На цю величину зросте прибуток від реалізації продукції підприємства.

Для випуску сучасних видів продукції, що користується попитом, підприємству слід мати новітню техніко-технологічну базу, для чого необхідно оновлювати устаткування, здійснювати своєчасне технічне переоснащення виробництва, проводити модернізацію обладнання та ін.

Актуальним на даний час є облаштування обладнання системами числового програмного керування (ЧПК). Можна купувати і впроваджувати у виробництво сучасні верстати з системою ЧПК. Але у кризові часи підприємства не мають великих можливостей оновлювати обладнання. Проте у АТ «ДнСЗ» є позитивний досвід щодо модернізації обладнання, що обходиться підприємству дешевше, ніж придбання нового устаткування.

Пропонується здійснити модернізацію певних видів обладнання шляхом установки сучасної системи ЧПК, а саме:

- модернізацію поздовжно-строгальних верстатів НС-43 з установкою системи ЧПК;

- модернізацію поздовжньо-фрезерних верстатів 6М612 із заміною гідравлічної системи і системи ЧПК;

– модернізацію фрезерувального комплексу Waldrich Siegen шляхом заміни системи ЧПК і установки нового комплекту цифрових двигунів.

Це підвищить якість виробництва і якість продукції, що сприятиме кращому задоволенню потреб споживачів у високоякісній продукції та дозволить збільшити обсяги її реалізації на 7,5 %.

Капітальні витрати на модернізацію будуть складатися з витрат на системи обладнання і матеріали для заміни та удосконалення складових модернізуємого устаткування та витрат на оплату робіт спеціалістів по установці цих систем обладнання, налагодженню, тобто по самій модернізації.

Витрати на системи обладнання складуться:

– для модернізації 4-х поздовжно-строгальних верстатів НС-43 з установкою системи ЧПК – 232 тис. грн.;

– для модернізації 4-х поздовжньо-фрезерних верстатів 6М612 із заміною гідравлічної системи і системи ЧПК – 456 тис. грн.;

– для модернізації фрезерувального комплексу Waldrich Siegen шляхом заміни системи ЧПК і установки нового комплекту цифрових двигунів – 212 тис. грн.

Разом витрати на системи обладнання і матеріали становитимуть:

$$V_{mat} = 232 + 456 + 212 = 900 \text{ тис. грн.}$$

Витрати на оплату праці спеціалістів, які будуть здійснювати модернізацію та проводити облаштування системи ЧПК, розраховуються за формулою:

$$V_{op} = Ч \cdot T_{ст} \cdot T_{ф} \quad (3.2)$$

де $Ч$ – чисельність працівників, осіб;

$T_{ст}$ – тарифна ставка, грн./год;

$T_{ф}$ – фактичний фонд часу роботи працівника, год.

Чисельність слюсарів, електриків та спеціалістів з установки ЧПК,

необхідних для модернізації, складе 6 осіб з середньою тарифною ставкою оплати їх години роботи 154 грн./год. Роботи будуть проводитися протягом 10 змін по 8 год, тобто витрати часу на модернізацію складуть 80 год.

$$V_{оп} = 6 \cdot 154 \cdot 80 = 73920 \text{ грн.} \approx 74 \text{ тис. грн.}$$

Сумарні капітальні витрати на модернізацію обладнання складуть:

$$KB_{мод} = V_{мат} + V_{оп} \quad (3.3)$$

$$KB_{мод} = 900 + 74 = 974 \text{ тис. грн.}$$

Так як підвищення якості продукції впливає на зростання продажів, то економічний ефект буде полягати у збільшенні чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та зростанні прибутку від реалізації продукції.

Чистий дохід від реалізації продукції у 2021 р. складав 1510914 тис. грн. Кількість продукції, якість якої підвищиться в результаті модернізації, складе 10 %. Підвищення якості цієї продукції внаслідок модернізації повздовжно-строгальних, повздовжно-фрезерних верстатів і фрезерувального комплексу дозволить збільшити обсяги її реалізації на 7,5 %; зростання чистого доходу підприємства в результаті цього становитиме:

$$\Delta ЧД = 1510914 \cdot 0,1 \cdot 0,075 = 11332 \text{ тис. грн.}$$

Собівартість реалізованої продукції у 2021 р. складала 1080854 тис. грн. Збільшення собівартості з урахуванням економії на умовно постійних витратах складе 7,49 % і становитиме:

$$\Delta С = 1080854 \cdot 0,1 \cdot 0,0749 = 8096 \text{ тис. грн.}$$

Зростання прибутку розраховується за формулою:

$$\Delta П = \Delta ЧД - \Delta С \quad (3.4)$$

де $\Delta ЧД$ – зростання чистого доходу від реалізації продукції, тис. грн.;

$\Delta СД$ – збільшення собівартості реалізованої продукції, тис. грн.

$$\Delta П_{мод} = 11332 - 8096 = 3236 \text{ тис. грн.}$$

Термін окупності капітальних витрат становитиме:

$$T_{\text{мод}} = KB_{\text{мод}} / \Delta\Pi_{\text{мод}} \quad (3.5)$$

$$T_{\text{мод}} = 974 / 3236 = 0,3 \text{ року (3,6 місяця)}$$

Термін окупності капітальних витрат значно менший року (3,6 місяця), що говорить про доцільність реалізації цього заходу.

Ефект від модернізації обладнання шляхом установки сучасної системи числового програмного керування за рахунок покращення якості продукції і збільшення обсягів її реалізації буде полягати в збільшенні прибутку від реалізації продукції (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Ефект від модернізації обладнання шляхом установки сучасної системи числового програмного керування (ЧПК)

Назва заходу	Капітальні витрати, тис. грн.		Ефект		Термін окупності капітальних витрат, роки
	на системи обладнання	на установку	сутність	сума, тис. грн.	
1. Модернізація повздовжно-строгальних верстатів НС-43 з установкою системи ЧПК	232	74	покращення якості продукції і збільшення обсягів її реалізації	3236	0,3
2. Модернізація поздовжньо-фрезерних верстатів 6М612 із заміною гідравлічної системи і системи ЧПК	456				
3. Модернізація фрезерувального комплексу Waldrich Siegen шляхом заміни системи ЧПК і установки нового комплексу цифрових двигунів	212				

Таким чином, в результаті модернізації повздовжно-строгальних, поздовжньо-фрезерних верстатів і фрезерувального комплексу, яка пов'язана з установкою сучасної системи числового програмного керування (ЧПК), АТ «ДнСЗ» збільшить прибуток від реалізації продукції на 3236 тис. грн.

Наразі важливою для будь-якого підприємства є економія ресурсів: матеріальних, трудових, паливних, енергетичних та ін.

Пропонується здійснити у АТ «ДнСЗ» модернізацію електромостових кранів, яка полягатиме в переведенні їх на радіоуправління.

Переведення кранів на радіоуправління включає: розробку та узгодження технічного завдання; розробка або коригування існуючої електричної схеми крана; монтаж скриньки погодження та приймального блоку; монтаж додаткових блоків системи (дублююче управління); пуско-налагоджувальні роботи та введення крана в експлуатацію. Переведення тельфера на радіоуправління включає: монтаж приймального блоку; пуско-налагоджувальні роботи та введення тельфера в експлуатацію. Радіоуправління на крані, що працює в короткочасному режимі, дозволяє відмовитися від послуг кранівника. Переведення електромостових кранів на радіоуправління має такі переваги: покращення технології управління; зручність експлуатації; підвищення продуктивності робіт; зниження ризику травматизму та аварійних ситуацій; мінімізація пошкодження вантажу; універсальність (за допомогою одного пульта можна одночасно керувати кількома кранами); економія на оплаті праці (кранівник може виконувати обов'язки стропальника).

Пропонується здійснити модернізацію електромостових кранів у кількості 5 одиниць. Витрати на облаштування радіоуправління будуть включати матеріальні зитрати, здійснені на придбання блоків системи управління, та витрати на оплату праці спеціалістів з пуско-налагоджувальних робіт в кількості 4 осіб, які працюватимуть 8змін, тобто 64 години.

Витрати на блоки системи управління та інше супутнє обладнання для 1-го крана складають 48 тис. грн., для 5 кранів складуть:

$$V_{бу} = 48 \cdot 5 = 240 \text{ тис. грн.}$$

Витрати на оплату праці спеціалістів з пуско-налагоджувальних робіт, тарифна ставка яких 148 грн./год., розраховуються за формулою 3.2 і складуть:

$$V_{оп} = 4 \cdot 148 \cdot 64 = 37888 \text{ грн.} \approx 38 \text{ тис. грн.}$$

Сумарні капітальні витрати на модернізацію електромостових кранів складуть:

$$KB_{кр} = V_{бу} + V_{оп} \quad (3.6)$$

$$KB_{кр} = 240 + 38 = 278 \text{ тис. грн.}$$

Економічний ефект буде полягати у економії фонду оплати праці в результаті відмови від послуг кранівників.

Економія фонду оплати праці розраховується за формулою:

$$E_{оп} = Ч \cdot T_{ст} \cdot T_{рф} + П \quad (3.7)$$

де $T_{рф}$ – фонд часу роботи працівника за рік, год.;

$П$ – розмір премії, грн.

Річна економія фонду оплати праці з урахуванням премії 30 % складе:

$$E_{оп} = 5 \cdot 82 \cdot 2110 + 0,3 \cdot 5 \cdot 82 \cdot 2110 = 1124630 \text{ грн.} \approx 1125 \text{ тис. грн.}$$

Термін окупності капітальних витрат становитиме:

$$T = KB / E \quad (3.8)$$

де KB – капітальні витрати, тис. грн.;

E – ефект, тис. грн.

$$T_{кр} = 278 / 1125 = 0,25 \text{ року (3 місяця)}$$

Термін окупності капітальних витрат значно менший року (3 місяця),

що говорить про доцільність реалізації цього заходу.

Для економії на запчастинах та зменшення витрат у разі значних поломок, не говорячи вже про вихід з ладу обладнання, слід застосовувати планово-попереджувальні ремонти. Тому пропонується впровадити систему планово-попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання в підрозділах підприємства.

Капітальних витрат на впровадження цього заходу не передбачається, будуть лише поточні щорічні витрати на планово-попереджувальні ремонти. Передбачається проведення 1-го капітального ремонту на рік, 2-х середніх і 3-х поточних.

Витрати на матеріали для ремонтів для всього пилогазоочисного обладнання складуть: для капітального ремонту 110 тис. грн, для середнього 55 тис. грн., для поточного 20 тис. грн.

Сумарні витрати на матеріали для здійснення планово-попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання становитимуть:

$$V_{mat} = 110 \cdot 1 + 55 \cdot 2 + 20 \cdot 3 = 280 \text{ тис. грн.}$$

Капітальний ремонт для всього обладнання триватиме сумарно протягом року 6 змін; 2 середніх ремонти по 3 зміни разом складуть 6 змін; 3 поточних ремонти по 1 зміні разом складуть 3 зміни. Всього на планово-попереджувальні ремонти протягом року витрати часу складуть 15 змін або 120 годин.

Ремонти будуть здійснюватися силами 2-х слюсарів та одного електрика. Витрати на їх оплату праці, розраховані за формулою 3.2, складуть:

$$V_{op} = 2 \cdot 108 \cdot 120 + 1 \cdot 116 \cdot 120 = 39840 \text{ грн.} \approx 40 \text{ тис. грн.}$$

Раніше в результаті екстрених виведень з ладу в середньому витрати на ремонти пилогазоочисного обладнання за рік становили 1580 тис. грн., внаслідок впровадження планово-попереджувальних ремонтів рівень витрат зменшиться на 65 %.

Економія складе:

$$E_{рем} = 1580 \cdot 0,65 = 1027 \text{ тис. грн.}$$

Ефект від впровадження планово попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання буде у економії витрат на ремонти за вирахуванням поточних витрат на планово-попереджувальні ремонти:

$$E_{нпр} = E_{рем} - V_{мат} - V_{оп} \quad (3.9)$$

$$E_{нпр} = 1027 - 280 - 40 = 707 \text{ тис. грн.}$$

Ефект від впровадження планово-попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання складе 707 тис. грн. на рік.

Доцільними для АТ «ДнСЗ» є також заходи з економії водних ресурсів. Для економії води пропонується впровадження системи автоматичного регулювання рівня гарячої води в резервуарі насосної станції зворотного водопостачання, що дозволить зменшити споживання технічної води на 30000 м³/рік.

Капітальні витрати на впровадження системи автоматичного регулювання рівня гарячої води в резервуарі насосної станції зворотного водопостачання складуть 190 тис. грн.

$$K_{Вв} = 190 \text{ тис. грн.}$$

Економія витрат підприємства від зменшення споживання технічної води становитиме:

$$E_{в} = T_{тв} \cdot \Delta O_{в} \quad (3.10)$$

де $T_{тв}$ – тариф на технічну воду, грн./м³;

$\Delta O_{в}$ – зменшення споживання технічної води, тис. м³.

$$E_{в} = 15,5 \cdot 30 = 465 \text{ тис. грн.}$$

Термін окупності капітальних витрат, розрахований за формулою 3.8, складе:

$$T_{авт} = 190 / 465 = 0,4 \text{ року (5 місяців)}$$

Термін окупності капітальних витрат менший року (5 місяців), що говорить про доцільність реалізації цього заходу.

Ефект від впровадження системи автоматичного регулювання рівня гарячої води в резервуарі насосної станції зворотного водопостачання в результаті зменшити споживання технічної води на 30000 м³/рік складе 465 тис. грн.

Ефект від заходів зі зменшення витрат матеріальних і трудових ресурсів представлено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Ефект від заходів зі зменшення витрат матеріальних і трудових ресурсів підприємства

Назва заходу	Капітальні витрати, тис. грн.	Ефект		Термін окупності капітальних витрат, роки
		сутність	сума, тис. грн.	
1. Модернізація електромостових кранів шляхом переведення їх на радіоуправління	278	Економія фонду оплати праці	1125	0,25
2. Впровадження системи планово-попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання в підрозділах підприємства	-	Економія на запчастинах та зменшення витрат на ремонти	707	-
3. Впровадження системи автоматичного регулювання рівня гарячої води в резервуарі насосної станції зворотного водопостачання	190	Економія технічної води	465	0,4

Таким чином, запропоновано заходи з освоєння нових ринків збуту продукції підприємства, з удосконалення техніко-технологічної бази заводу та

заходи з економії ресурсів підприємства, а саме економії фонду оплати праці, економії запчастин і зменшення витрат на ремонти, економії технічної води.

Сумарний ефект від реалізації запропонованих заходів представлено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Ефект від впровадження запропонованих заходів у АТ «ДнСЗ»

№	Заходи	Ефект, тис. грн.
1	Збільшення виробництва стрілочних переводів 60E1, 54E1 і 49E1 для реалізації на нові ринки	15972
2	Модернізація поздовжно-строгальних, поздовжньо-фрезерних верстатів і фрезерувального комплексу, яка пов'язана з установкою сучасної системи ЧПК, з метою покращення якості продукції і збільшення обсягів її реалізації	3236
3	Модернізація електромостових кранів шляхом переведення їх на радіоуправління (економія фонду оплати праці)	1125
4	Впровадження системи планово-попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання (економія на запчастинах та зменшення витрат на ремонти)	707
5	Впровадження системи автоматичного регулювання рівня гарячої води в резервуарі насосної станції зворотного водопостачання (економія технічної води)	465
Разом		21505

Сумарний ефект від реалізації всіх запропонованих заходів складе 21505 тис. грн.

Впровадження запропонованих заходів у практичну діяльність підприємства дозволить збільшити кінцеві результати роботи, такі як чистий дохід (виручку) від реалізації продукції, прибуток від реалізації продукції, чистий прибуток, та показники ефективності діяльності, такі як рентабельність, продуктивність праці, фондоддача.

Вплив на економічні показники діяльності підприємства АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» у разі їх реалізації наведено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Економічні результати АТ «ДнСЗ» з урахуванням запропонованих заходів

Показники	2021р.	Пропо- зиція	Відхилення	
			абс.	відн,%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	1510914	1583653	72739	4,81
2. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1080854	1132088	51234	4,74
3. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	430060	451565	21505	5,0
4. Рентабельність продукції, %	39,79	39,89	0,1	-
5. Чистий прибуток, тис. грн.	337708	335342	17634	5,22
6. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	552719,5	554161,5	1442	0,3
7. Фондовіддача, грн./грн.	2,73	2,86	0,13	4,76

В результаті реалізації запропонованих заходів у АТ «ДнСЗ» чистий дохід від реалізації продукції підприємства збільшиться на 72739 тис. грн. або на 4,81 %, прибуток від реалізації продукції зросте на 21505 тис. грн. або на 5 %, рентабельність продукції підвищиться на 0,1 %, чистий прибуток зросте на 17634 тис. грн. або на 5,22 %, фондовіддача збільшиться на 0,13 грн./грн. або на 4,76 %. Впровадження запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод».

ВИСНОВКИ

Підвищення ефективності діяльності підприємства – надзвичайно актуальна проблема для вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах теперішніх ринкових відносин, зокрема для АТ «Дніпропетровський стрілочний завод». Відповідно вирішеним завданням кваліфікаційної роботи зроблено наступні висновки:

1. Дослідження теоретичних основ забезпечення ефективності діяльності підприємства показало, що основними напрямками підвищення ефективності діяльності підприємства є удосконалення рівня організації виробництва з використанням модернізованого устаткування та новітнього програмного забезпечення; впровадження сучасних технологій; ефективне управління витратами; застосування міжнародної сертифікації продукції та стандартизації процесів виробництва як складових управління якістю; налагодження тісних зв'язків з бізнес-партнерами.

2. Акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод» є одним з найстаріших підприємств галузі, яке виготовляє: конструкції з'єднань і перетинань колій (стрілочні переводи, глухі перетини, з'єднання колій) та елементи верхньої будови колії (башмакоскидачі, зрівнювальні пристрої та ручні перевідні механізми, скріплення для кривих ділянок колії та інше). Підприємство постійно модернізує серійну продукцію та на замовлення споживачів створює нові конструкції. Окрім стрілочної продукції завод виготовляє деталі зі сталевого литва для гірничої промисловості, для ремонту колійних машин та інше. Обсяги виробництва і реалізації пристосовань для залізничних і трамвайних колій та їх частини у 2019 р. зменшилися на 562184 тис. грн. і на 555792,3 тис. грн. відповідно, у 2020 р. зросли на 756656,8 тис. грн. і на 734940,5 тис. грн., у 2021 р. знизилися на 131356,6 тис. грн. і на 212231,5 тис. грн. Частки виробництва і реалізації пристосовань зменшувалися у 2019 р. на 1,4 % і 2,5 % відповідно і у 2021 р.

на 4,1 % і на 3,4 % відповідно. Основні ринки збуту продукції – АТ «Українська залізниця», промислові підприємства, що мають свої внутрішньозаводські колії, метрополітени та трамвайні парки на території України, країн СНД та Балтії. Дніпропетровські стрілочні переводи відомі також у Європі, Африці, експлуатуються в країнах Азії.

3. АТ «ДнСЗ» збуває продукцію вітчизняним споживачам та іноземним покупцям (на експорт). Більша частина продукції підприємства реалізується на вітчизняному ринку. Дохід від реалізації продукції знизився у 2019 р. на 552416 тис. грн., в т. ч. від вітчизняних покупців на 519419 тис. грн. і від іноземних покупців на 32997 тис. грн., частка доходу від вітчизняних покупців при цьому зменшилася на 15 %. У 2020 р. дохід від реалізації продукції збільшився на 705493 тис. грн., в т. ч. від вітчизняних покупців він зріс на 839878 тис. грн., а від іноземних покупців зменшився на 134385 тис. грн., частка доходу від вітчизняних покупців при цьому зросла на 27,95 %. Дохід від реалізації продукції у 2021 р. зменшився на 164564 тис. грн., в т. ч. від вітчизняних покупців він знизився на 403778 тис. грн., а від іноземних покупців він підвищився на 239214 тис. грн., частка доходу від вітчизняних покупців при цьому зменшилася на 17,94 % і склала 62,68 %.

Виробнича собівартість реалізованої продукції підприємства зменшувалася у 2019 р. на 271532 тис. грн. і в 2021 р. на 49086 тис. грн., у 2020 р. зросла на 346820 тис. грн. Найбільша складова – це сировина, витрати на яку зменшувалися у 2019 р. на 295555 тис. грн. і в 2021 р. на 44010 тис. грн., у 2020 р. зросли на 386576 тис. грн. Питома вага витрат на сировину зменшилася у 2019 р. на 11,45 %, зросла у 2020 р. на 14,43 % і знизилася у 2021 р. на 0,2 % та склала 85,76 %.

4. Чиста вартість нематеріальних активів підприємства зросла у 2019 р. на 967 тис. грн., збільшилася у 2020 р. на 2339 тис. грн. та зменшилася у 2021 р. на 2124 тис. грн. У всі роки, крім початку 2021 р., питома вага патентів та ліцензій, технічних умов перевищувала питому вагу програмного забезпечення. Залишкова вартість основних засобів за 2019 рік зросла на

202199 тис. грн., за 2020 рік зменшилася на 5070 тис. грн., за 2021 рік зменшилася на 19053 тис. грн. Коефіцієнт оновлення основних засобів у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зріс на 0,0414, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився на 0,1372. Коефіцієнт зносу основних засобів за 2019 рік зменшився на 0,1571, за 2020 рік зріс на 0,0262, за 2021 рік зріс на 0,0301 та склав на кінець 2021 року 0,4905, тобто стан придатності їх на рівні 50 %. У структурі основних засобів АТ «ДнСЗ» на початок 2019 року переважали будівлі та споруди (44,79 %), на початок 2020 року їх частка зменшилася до 29,37 %, і надалі до початку 2022 року зросла до 31,02 %. При цьому питома вага машин та обладнання зросла з 30,3 % на початок 2019 року до 57,37 % на початок 2022 року.

5. Середньооблікова чисельність працівників АТ «ДнСЗ» зменшилася з 828 осіб у 2018 році до 700 осіб у 2021 році. З 2018 року по 2021 рік фонд оплати праці щорічно зростав, середньомісячна заробітна плата щорічно збільшувалася з 15460 грн. у 2018 році до 24698 грн. у 2021 році. Частка працівників з повною вищою освітою зменшилася з 39,2 % у 2018 році до 26,6 % у 2019-2020 рр. та підвищилася до 28 % у 2021 році. Чисельність працівників, що освоїли іншу професію та підвищили кваліфікацію на підприємстві, зменшилася з 235 осіб у 2018 році до 59 осіб у 2021 році; чисельність працівників, що освоїли другу професію та підвищили кваліфікацію через учбовий заклад, зменшилася з 144 осіб у 2018 році до 62 осіб у 2020 році та зросла до 209 осіб у 2021 році. Негативним було зменшення загальної кількості працівників, які пройшли навчання та підвищили кваліфікацію, на 139 осіб у 2019 році і на 110 осіб у 2020 році, та позитивним є зростання чисельності таких працівників у 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 138 осіб.

6. Сума чистого доходу від реалізації продукції підприємства зменшилася в 2019 році на 552416 тис. грн., у 2020 році вона зросла на 705493 тис. грн., у 2021 році зменшилася на 164564 тис. грн. Прибуток від реалізації продукції у 2019 році знизився на 277366 тис. грн., у 2020 році зріс

на 356695 тис. грн., у 2021 році зменшився на 174831 тис. грн. Негативним є те, що у 2021 році при зменшенні чистого доходу від реалізації продукції зросла повна собівартість реалізованої продукції, що викликало зниження прибутку від реалізації продукції. Зменшення продуктивності праці на 181,60 тис. грн./особу і фондівіддачі на 0,23 грн./грн. у 2021 році свідчить про зниження ефективності використання персоналу і основних засобів підприємства. Фондоозброєність праці щорічно зростала через збільшення середньорічної вартості основних засобів та зниження середньооблікової чисельності персоналу. Чистий прибуток у 2019 році зменшився на 302619 тис. грн., а у 2020 році збільшився на 323765 тис. грн., у 2021 році зменшився на 124520 тис. грн.

7. Всі фінансові результати АТ «ДнСЗ» зменшувалися у 2019 році і в 2021 році та зростали у 2020 році. Валюта балансу підприємства з кожним роком зростала, найбільше у 2020 році – на 301884 тис. грн. У структурі активів питома вага оборотних активів вища, ніж питома вага необоротних активів. У структурі пасивів переважає власний капітал, але його питома вага висока, хоча і зменшилася з 91,01 % на кінець 2019 року до 87,93 % на кінець 2021 року. АТ «ДнСЗ» має високий коефіцієнт фінансової автономії, що говорить про високу фінансову стійкість і стабільність компанії. За 2020-2021 роки показники ліквідності знизилися, але на кінець 2021 року залишаються значно вищими рекомендованих норм: коефіцієнт поточної ліквідності 12,261, коефіцієнт швидкої ліквідності 9,258, коефіцієнт абсолютної ліквідності 5,343, що свідчить про високу ліквідність досліджуваного підприємства. Динаміка коефіцієнтів оборотності свідчить про зниження ділової активності підприємства у 2019 році і в 2021 році, що відбулося через зниження реалізованої продукції АТ «ДнСЗ».

8. Результати аналізу рентабельності АТ «ДнСЗ» свідчать, що всі показники рентабельності підприємства суттєво зменшилися у 2019 році, потім зросли у 2020 році до рівнів, співставних з 2018 роком, та дещо

зменшилися у 2021 році. Рівні рентабельності у АТ «ДнСЗ» на 2021 рік високі: валова рентабельність продажів 39,71 %, чиста рентабельність продажів 22,35 %, чиста рентабельність виробництва 37,07 %.

9.3 метою підвищення ефективності діяльності АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» розроблено заходи та розраховано економічний ефект від їх реалізації. Запропоновано збільшити виробництво стрілочних переводів 60E1, 54E1 і 49E1 для реалізації на нові ринки загальним обсягом 1200 тон на рік, в результаті чого зросте прибуток від реалізації продукції підприємства на 15972 тис. грн. Запропоновано також здійснити модернізацію поздовжно-строгальних, поздовжньо-фрезерних верстатів і фрезерувального комплексу шляхом установки сучасної системи ЧПК, що дозволить підвищити якість продукції і збільшити обсяги її реалізації, в результаті чого АТ «ДнСЗ» збільшить прибуток від реалізації продукції на 3236 тис. грн. Пропонується здійснити у АТ «ДнСЗ» модернізацію електромостових кранів, яка полягатиме в переведенні їх на радіоуправління, в результаті чого економія фонду оплати праці складе 1125 тис. грн. Запропоновано впровадити систему планово-попереджувальних ремонтів пилогазоочисного обладнання в підрозділах підприємства, в результаті чого економія на запчастинах та зменшення витрат на ремонти становитимуть 707 тис. грн. на рік. Запропоновано впровадження системи автоматичного регулювання рівня гарячої води в резервуарі насосної станції зворотного водопостачання, що дозволить зменшити споживання технічної води та отримати ефект в розмірі 465 тис. грн. В результаті реалізації запропонованих заходів у АТ «ДнСЗ» чистий дохід від реалізації продукції підприємства збільшиться на 72739 тис. грн. або на 4,81 %, прибуток від реалізації продукції зросте на 21505 тис. грн. або на 5 %, рентабельність продукції підвищиться на 0,1 %, чистий прибуток зросте на 17634 тис. грн. або на 5,22 %, фондівдача збільшиться на 0,13 грн./грн. або на 4,76 %.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Рзаєва Т. Г., Хурхач А. О. Оцінка результативності та ефективності діяльності підприємства відповідно до потреб економічного аналізу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 6(2). С. 17–22.
2. Карачина Н. П., Сметанюк О. А. Теоретико-методичні засади оцінювання ефективності сучасного підприємства. *Економічний простір*. 2019. № 143. С. 148–159.
3. Гринько Т. В., Дудніченко А. В. Проблеми забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 149–160.
4. Ільчук М. М., Коновал І. А., Ус С. І. Методичні підходи до оцінки ефективності підприємницької діяльності аграрної сфери. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 51–58.
5. Григораш О. В., Терьошина Ю. О. Ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 11. С. 221–226.
6. Герасимов О. К. Аналіз підходів до трактування ефективності діяльності підприємств. *Бізнес Інформ*. 2017. № 10. С. 27–36.
7. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 190–195.
8. Сахно А. А., Павлюк І. О. Визначення ефективності економічної діяльності малих сільськогосподарських підприємств методом аналізу середовища функціонування. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 2. С. 37–49.
9. Півень А. В. Понятійно-категоріальний апарат управління ефективністю діяльності підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2019. Вип. 200. С. 242–256.

10. Говорушко Т. А., Климаш Н. І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. Київ: Логос, 2013. 204 с.

11. Лазарева Н. О. Про розуміння управління ефективністю діяльності підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2015. № 2(40). С. 105—109.

12. Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А. Особливості управління ефективністю діяльності підприємств в умовах економіки України. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2018. № 4. С. 120—126.

13. Рибачук-Ярова Т. В., Тюха І. В., Дунда С. П. Управління ефективністю операційної діяльності підприємств-виробників ігристих вин в умовах зростання імпорту. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2021. Т. 27. № 2. С. 65—73.

14. Архіпов Н. М. Види ефективності операційної діяльності підприємства торгівлі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18(1). С. 21—26.

15. Шалева О. І. Актуальні аспекти аналізу економічної ефективності діяльності підприємств сфери послуг. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 68. С. 61—71.

16. Бондарчук О. М., Темченко Г. В., Максимова О. С. Оптимізація ефективності діяльності промислового підприємства гірничої галузі. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 1. С. 89—101.

17. Радєва М. М. Економічна ефективність діяльності підприємства: методичний і практичний аспекти. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(2). С. 94—99.

18. Батракова Т. І. Управління ефективністю діяльності підприємства – запорука його успішного функціонування. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19. № 2. С. 13—19.

19. Жулай Г. С. Управління ефективністю діяльності підприємства як важлива складова успішного ведення бізнесу. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки.* 2015. № 3. С. 73–80.

20. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2018. Вип. 20(3). С. 174–177.

21. Коренюк П.І., Потапов В.С. Удосконалення управління промисловими підприємствами. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2016. Вип. 13. С. 287–291.

22. Лизунова О. М., Пуханов О. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. Вип. 12(1). С. 187–190.

23. Шелеметьєва Т. В., Маляр Е. М. Формування механізму підвищення ефективності діяльності промислового підприємства. *Вісник економічної науки України.* 2016. № 1 (30). С. 167–170.

24. Волохов В. А., Волохова І. В., Парамей О. А. Удосконалення технології роботи підприємств промислового залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2019. № 66. С. 76–86.

25. Воронкова Т. Є., Маслюк Л. Л. Підвищення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості в умовах ринкових відносин. *Інвестиції: практика та досвід.* 2016. № 20. С. 47–52.

26. Турлакова С. С., Резніков Р. Б. Підхід до діагностики неоптимальних витрат підприємств енергетичної галузі. *Економіка промисловості.* 2021. № 2 (94). С. 108–124.

27. Резніков Р. Б. Концептуальні положення щодо напрямів оптимізації витрат підприємств енергетичної галузі. *Економічний вісник Донбасу.* 2021. № 3 (65). С. 253–261.

28. Гончарук А. Г., Аслаханов І. А. Управління ефективністю діяльності підприємств виноробної галузі. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 1 (21). С. 25—29.

29. Левчук Т. М., Кривов'язюк І. В. Проблеми забезпечення ефективності діяльності підприємства та їх вирішення в сучасних концепціях господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 23(2). С. 50—53.

30. Бочан І. О., Скрипко Т. О. Підвищення ефективності діяльності малих підприємств сфери послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 41. С. 4—10.

31. АТ «Дніпропетровський стрілочний завод». URL: <https://dnsz.ua/>